

Socialsekreteraren genom andras ögon

- Poliser, lärare och psykologer om socialtjänsten

Av:
Malin Björkman och Sophie Uddin

Ht-09

Handledare: Katarina Jacobsson

ABSTRACT

Author: Malin Björkman and Sophie Uddin

Title: Social worker through other professions' eyes. Policemen, teachers and psychologists about social services.

Supervisor: Katarina Jacobsson

Assessor: Eva-Malin Antoniusson

The aim of this study was to examine how social workers are described by actors of other professions' who regularly cooperate with social workers. Social work with children is an area that involves several professions. The questions we intended to look at were: How do these actors describe and view the social worker and his or her work? How do other professions look at their collaborations with social child care? The data consists of ten in-depth interviews with interviewees of three different occupations – policemen (4), teachers (4) and psychologists (2). Our requirement has been that everyone we interviewed should have had a longer experience with working collaborative with social services. In our analysis we mainly focused on our interviewees' experiences and knowledge regarding cooperate with social child care. The concepts of *street-level bureaucracy* and *social closure* served as analytical tools. The results point to the importance of trust and understanding in between the public authorities – not only between the individual street-level bureaucrats – for fruitful cooperation to happen. The key to fruitful cooperation (characterized by trust and respect), according to our interviewees, is long-term cooperation. Thus, there might be a “vicious circle” embedded in efforts to enhance cooperation; when the benefits of cooperation are not immediately evident, cooperation might be experienced as worthless, bureaucratic and/or ineffective.

Keywords: Cooperation, Street-level-bureaucracy, social services, professions

Nyckelord: Samarbete, Gräsrotsbyråkrater, Socialtjänsten, Professioner

Innehållsförteckning

FÖRORD	- 5 -
1. INLEDNING	- 6 -
Problemformulering.....	- 6 -
Syfte och frågeställningar	- 7 -
Begreppsdefinitioner	- 7 -
Avgränsning av ämne	- 8 -
2. BAKGRUND.....	- 10 -
Samverkan ett krav från högre instans	- 10 -
Samverkan införs i lagtext.....	- 10 -
Sekretessens funktion och syfte.....	- 12 -
3. TIDIGARE FORSKNING	- 13 -
Varför samverkan?	- 13 -
Svårigheter med samverkan.....	- 14 -
Förväntningar och förutsättningar	- 17 -
Samverkan kan effektiviseras	- 19 -
4. METOD OCH MATERIAL	- 20 -
Urval	- 20 -
Semistrukturerade intervjuer	- 21 -
Tillförlitlighet	- 23 -
Anonymitet, förståelse och etiska överväganden.....	- 24 -
Bearbetning och analys.....	- 25 -
Arbetsfördelningen	- 25 -
5. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	- 27 -
Social closure.....	- 27 -
Gräsrotsbyråkrater	- 29 -
6. ANALYS	- 31 -

Upplevelser av kännedom om socialsekreterares arbetssätt.....	- 31 -
Upplevelser av information(sbrist).....	- 31 -
Beskrivningar av socialsekreteraren.....	- 34 -
Vilket är socialsekreterarens expertområde?	- 34 -
Generella nitbilder	- 36 -
Konkret kritik	- 38 -
Roller i samverkan.....	- 41 -
Gemensamma utgångslägen	- 41 -
”De blir vår förlängda arm”	- 42 -
Roller som krockar	- 43 -
Överlappningar	- 45 -
Svällande roller.....	- 46 -
Hinder mot samarbete.....	- 48 -
Hur uppfattar de professionella att socialsekreterare använder sekretessen?.....	- 48 -
Handlingsutrymmet	- 50 -
Sekretessen som motstånd	- 52 -
7. DISKUSSION	- 54 -
REFERENSER	- 58 -
BILAGA 1 – INTERVJUGUIDE.....	- 61 -
BILAGA 2 – INFORMATIONSBREV	- 62 -
BILAGA 3 – SAMTYCKESINFORMATION	- 63 -

FÖRORD

När vi började spåna på intressanta ämnen och områden att undersöka i vår uppsats hade vi som utgångspunkt att vi ville undersöka hur andra yrkesgrupper ser på vår kommande yrkesroll. Vi hade en förförståelse av att de flesta beskrivningar om socionomer kommer från socionomerna själva. Således ville vi därför undersöka hur professionen beskrivs av andra yrkesgrupper. Vi förstod efterhand då vi suttit och diskuterat vårt upplägg att det blev ett alltför brett område att undersöka socionomens roll i allmänhet. Med anledning av detta valde vi att göra en avgränsning till socialsekreterare som arbetar med barn och unga inom socialtjänsten. För att en yrkesgrupp skulle kunna ha en åsikt om socialsekreteraren ansåg vi att det borde finnas någon form av samarbete med socialtjänsten, vilket resulterade i att vi begränsade antalet yrkesgrupper till poliser, lärare och psykologer. Detta urval resulterade till tio intervjuer som har bidragit till mycket intressant information vilket har underlättat vårt författande av uppsatsen.

Vi vill tacka alla som varit inblandade i uppsatsarbetet, bland annat vår handledare Katarina Jacobsson. Ett särskilt tack riktas till våra intervjupersoner för deras medverkan, utan dem skulle inte uppsatsen varit möjlig att genomföra.

Till sist ger vi oss själva en varm applåd för att vi varit så duktiga och klarat oss igenom uppsatsskrivandet utan att sätta varken familj eller vänskap på spel.

Lund, januari 2010

Malin Björkman & Sophie Uddin

1. INLEDNING

Problemformulering

Socialsekreterare inom den kommunala verksamheten är ett av de yrken som har allra flest kontakter med andra professioner. Anledningen till att socialsekreterarna har många dagliga kontakter med andra professioner beror dels på att deras roll är att finna en helhetsbild och dels att de i slutändan förväntas vara de som vidtar åtgärder grundat på ett omfattande underlag (Sundh 1999:73). 1986 antogs en förvaltningslag med nya krav på samverkan (Warnling-Nerep 2006). Enligt 6 § i förvaltningslagen står att finna att myndigheter har en lagstadgad skyldighet att samverka (Holgersson 1998).

Trots skyldigheter uppkommer det ofta hinder och svårigheter på ett eller annat sätt i samverkan. Utlösande faktorer till sämre samarbete eller samverkan har bland annat visat sig vara bristande personkännedom samt bristande kunskaper hos yrkesgrupperna om varandras arbetssätt och kunskapsområde. Det har också visat sig att revirtänkande och prestige hos de olika professionella kan ge utlopp för misstroende gentemot varandra (Mallander 1998:143).

För att undersöka anledningar till dessa hinder har utvärderingar gjorts på området samverkan och återkommande problem tenderar att handla just om bristande kännedom om olika samverkande verksamheter. Utvärderarna är till stor del överens att ökad tillit och förståelse över organisationsgränserna är avgörande för att samverkan skall kunna förbättras (Tillberg 2006). Men för att kunna förbättra samverkan är det rimligt att först och främst undersöka om tillit och förståelse brister och i så fall på vilket sätt. Hur ser samarbetsaktörerna på socialtjänstens arbete och förmåga till samarbete?

Vi har sökt och inte hittat¹ någon undersökning som grundar sig på att förklara en profession utifrån andra yrkesgruppers perspektiv, faktum är att detta område tycks vara ganska utforskat. Vi ser därför ett intresse i att undersöka hur professionellt verksamma ser på socialtjänsten. Det område inom socialtjänsten där socialsekreterare tycks ha mest kontakt med olika professioner är inom den sociala barnvården. För att kunna få fram hela barnets livsmiljö och situation behöver socialsekreteraren ta kontakt med andra yrkesgrupper för att få

---

¹ Vi har sökt via biblioteksresurser samt på databaserna vid Lunds Universitet: Cambridge CSA, Lovisa, LUP, Elin. Sökord: Samarbete, samverkan, socialtjänst, profession, förväntningar och föreställningar och motsvarande ord på engelska.

en helhetssyn (Larsson-Swärd 2009). Vårt val av intervjupersoner kan därmed härledas till att de ungdomar och familjer som är föremål för utredning och insatser från den sociala barnvården ofta även är uppmärksammade av andra myndigheter inom skola, barnhälsovård och polis. Således har vi valt att undersöka hur dessa professioner – lärare, poliser och psykologer – ser på socialtjänstens barnvårdsarbete.

Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att undersöka hur socialsekreterare, med utgångspunkt från samarbetsituationer, beskrivs utifrån representanter från andra professioners föreställningar och förväntningar.

- Hur beskrivs socialsekreterare som profession utifrån representanter från andra professioner som har erfarenhet av att arbeta med dem?
- Hur ser representanter från andra professioner på att samarbeta med socialtjänstens barnvård?

Begreppsdefinitioner

Begreppen samverkan och samarbete används i mångt och mycket synonymt med varandra och många gånger uppställs inte någon mer förklarande definition av vad som skiljer dem åt. Denvall (1998) beskriver samverkansbegreppet när myndigheter verkar tillsammans. I samverkansbegreppet inryms något mer än den spontana och tillfälliga kontakten, mötet, kommunikationen eller interaktionen. Minst två aktörer ingår i en mer etablerad relation som kan ha karaktär av en viss formalitet och där det finns ett förutbestämt syfte. När myndigheter samverkar handlar det ofta om ett utbyte av olika specialiseringar och det finns många gånger en arbetsfördelning som grundar sig på kompletterande kompetenser där man har uttalat en acceptans av de innefattande kompetensområdena.

Samarbete å andra sidan består inte på samma sätt av ett uttalat mål utan snarare om olika typer av kontakter för att försöka uppnå gemensamma mål men utan samverkan. Samarbete används ofta som en övergripande term där andra termer såsom samordning, sammansmältning och integration kan komma att ingå (Ibid).

Vi kommer själva att utgå från ovanstående beskrivningar av begreppen samverkan och samarbete i uppsatsen. Det är dock svårt att skilja begreppen åt då de på många sätt går in i varandra. Vi menar att i samverkan inryms alltid ett samarbete varför det kommer att användas mer frekvent i uppsatsen. Samarbete använder vi i alla situationer där det finns någon form av utbyte mellan verksamheter eller professionerna. Samverkansbegreppet använder vi framförallt i situationer där samarbetet tagit ett extra kliv uppåt i organisationen, där det finns en tydlig uppdelning mellan de olika yrkesgrupperna och/eller ett tydligt mål. I avsnittet om tidigare forskning är det mycket fokus på just samverkan då det är de formerna som undersökts samt att samverkan ofta benämns som något man strävar efter att uppnå.

Vidare vill vi understryka att vi i uppsatsen inte ämnar undersöka personen bakom professionen, således är det yrkesrollen som är intressant för oss och inte individen. Emellertid är det inte otänkbart att personen bakom professionen ibland kan göras synlig. Våra intervjupersoner har informerats om att vårt syfte var att intervjua dem utifrån deras profession (se bilaga 2). Således har de själva kunnat vara observanta på deras uttalanden och vad som tillhör det privata respektive det professionella. I enlighet med en av de teorier² vi använt oss av är det heller inte ovanligt att professionella integrerar sin person i sitt yrke. Detta är snarast ett oundvikligt inslag i deras arbete varför vi inte kunnat särskilja det privata helt och hållet från det professionella.

Profession³ är ett begrepp som vi genomgående kommer att använda om polis-, psykolog-, lärar- och socialsekreteraryrket. Begreppet profession är detsamma som ett specialiserat yrke. Professionsbegreppet inryms av en auktoritet och status som vilar på en högre utbildning där man tillägnats en viss specialkunskap (Stolpe 1991).

Avgränsning av ämne

Vår uppsats avgränsas till att i allt väsentligt handla om ovanstående professioners syn på den sociala barnvården där även socialsekreteraren kommer att ingå. Socialsekreteraren och det sociala barnvårdsarbetet kommer att belysas utifrån samarbetsituationer varför uppmärksamhet även kommer att riktas på socialsekreteraren som samarbetspartner. Detta då

---

² Se vidare under avsnittet teoretiska utgångspunkter sidan 26 om gräsrotsbyråkrater.

³ Se vidare under avsnittet teoretiska utgångspunkter sidan 25 om social utestängning.

det krävs en kännedom om socialsekreteraren för att kunna göra utlåtanden. Vi har låtit undersökningen koncentrera sig på de mellanmännsliga relationerna och mötena och inte fördjupat oss i rådande politiska förutsättningar, policys, organisation eller övriga regelverk.

2. BAKGRUND

Samverkan ett krav från högre instans

I slutet av 1960 – talet och i början av 1970 – talet skedde förändringar i Sverige inom samhällsmedicinen och på det socialpolitiska området. Bland annat ökade professionaliseringen. Socionomutbildningen och sjuksköterskeutbildningen blev till exempel knutna till universiteten. Under de senaste decennierna har strävan mot samordnade insatser omsatts till praktisk verksamhet och påbud om samverkan kom från politiskt håll. I socialutredningen som gjordes 1968-1974 var avsikten att komma ifrån de tvångsingrepp som socialtjänstens barnavård hade till sitt förfogande. Syftet var enligt utredningen att se individen som ett subjekt med egna berättigade krav och där helhetsbilden kom att bli nyckeln till en god service. Arbetet kom att inrikta sig på förebyggande ambitioner och detta låg också i linje med dåtidens tänkande. Samtidigt betonades individens hälsa vilket bidrog till ett ökat krav på samverkan. Många försöksverksamheter spred sitt budskap om sina olika ansatser till samverkan. Framförallt ansågs det vara svårt att effektivisera arbetet då sjukvården arbetade isolerat med sina traditionella metoder. Sjukvården och socialvården var de främsta yrkesgrupperna som försökte tillämpa en helhetssyn på individen. Sjukvården eftersökte samhällsorienterad kunskap till sitt område och socialvården eftersökte på sitt håll medicinsk sakkunskap. De yrkesverksamma inom områdena hade uppmärksammat att uppdelningen kunde bidra till en inkonsekvent behandling, olika beslut men även en risk för dubbelarbete (Hjortsjö 2005:32). Alltsedan 1960-talet har man försökt att utarbeta effektiva modeller för samverkan. Genom olika projekt varpå analyser och utvärderingar har gjorts har man försökt att finna svaret på hur den goda samverkan skall konstrueras (Bölander-Ramstedt 1993).

Samverkan införs i lagtext

1979 års betänkande som införde helhetsbegreppet kom upp med en angelägenhet gällande organisationers splittring. Helhetssynen ökade kraven på att de sociala och vårdande verksamheterna skulle kunna övervinna varandras verksamhetsområden (Bölander-Ramstedt 1993). I slutet av 1990-talet infördes i portalparagrafen bestämmelsen om att sätta barnets bästa i främsta rummet. Barn skall höras när det kommer till åtgärder som rör dem, barnets inställning och vilja skall beaktas utifrån mognad och ålder. Barnets intresse kom alltså att få företräde framför de vuxna (Holgersson 1998). I lagstiftningen som rör polis, förskola och

skola, socialtjänst samt hälso- och sjukvården regleras att vederbörande har en särskild skyldighet att samverka när det gäller frågor som rör barn och unga som far illa eller som riskerar att fara illa. Skyldigheten för skola och hälso- och sjukvård infördes inte förrän i juli 2003. Vid samma tid infördes även skyldighet att samverka inom enskilt bedriven sjukvård, skolbarnomsorg och skola (Skolverket 2009).

En garanti för att förfarandet som gäller bland annat barn och unga vid utredningar, är den opartiskhet som tjänstemän och myndigheter skall ha och som står skrivet redan i RF (Regeringsreformen) 1 kap 9 §. Där fastslås krav på att myndigheter och förvaltningsmyndigheter skall vara opartiska och sakliga. Detta anses vara av stor betydelse för den enskildes förtroende gentemot myndigheten men har givetvis även med rättssäkerhet att göra. Denna princip kallas för objektivitetsprincipen (Warnling-Nerep 2006). I de fall där det krävs omfattande och samordnade insatser kring ett barn eller en ungdom som far illa har ansvarig socialtjänst huvudansvaret för att insatserna hålls samman. Det är emellertid de olika parternas ansvar att bidra med sin del utifrån sin profession (Skolverket 2009). Bland annat står det i 14 kap 1 § Sekretesslagen att ”sekretess hindrar inte heller att uppgift lämnas till annan myndighet, om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning” (Lag 1980:100). Socialtjänsten är också den instans som har fått till uppgift att ta emot anmälningar från privatpersoner och framförallt andra myndigheter som kommer i kontakt med barn. Detta står att hitta i 14 kap 1 § Socialtjänstlagen och innefattar yrkesverksamma som kommer i kontakt med barn och i de fall de får kännedom om något som kan innebära att socialtjänsten bör ingripa för att skydda ett barn. De är i sådana fall skyldiga att genast anmäla och det kan vara en anmälan som grundar sig endast på en misstanke (Lag 2001:453).

Inom polis, skola, barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänsten finns det lagar att följa som utgår från samverkan. Enligt Polislagen (1984:387) 3 § skall polisen samverka med myndigheter inom socialtjänsten. Skollagen (1985:1100) 1 kap 2a § tar på samma sätt upp skyldigheten att samverka med socialtjänsten och andra berörda parter. I Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) 2 f § står det om deras skyldighet att precis som skolan samverka med socialtjänsten och andra organisationer som kan komma att vara inblandade. Enligt 3 kap 5 § Socialtjänstlagen skall socialnämndens insatser för den enskilde utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan. Samverkanskraven och skyldigheten att lämna information till berörda myndigheter kan i

vissa fall försvåras i och med gällande sekretesslagstiftning. Syftet med lagen var dock inte att försvåra samarbetet mellan myndigheter (Larsson-Swärd 2009).

Sekretessens funktion och syfte

Sekretesslagstiftningen finns till i första hand för att skydda tredje parts integritet, vilket leder till att verksamheter inte kan få fullständig insyn i ett pågående arbete. Sekretessen beskrivs dock vara en svårighet i olika typer av samverkan, kanske främst genom begränsat utbyte av information. Olika professioner är styrda av olika sekretess och i situationer av samverkan kan det uppstå svårigheter om vad man får delge varandra. I sådana fall blir sekretessen en tydlig markering för vart gränserna mellan olika verksamheter går och utlämnandet av information vilar i slutändan på vad verksamheten kan och vill delge. Således kan andra verksamheter komma att uppfatta sekretesshinder som ett sätt att undgå samarbete samt inslag av kontroll och maktbesittning. Problematiken kring sekretessen kan många gånger kringgås genom att de samarbetande parterna får ett så kallat samtycke från tredje part om utbyte av information. Professionerna kan förhålla sig på olika sätt gällande sekretessen och detta kan bidra till olika konsekvenser för tredje part, professionella kan alltså både behålla sina gränser i samverkande arbete men kan också i vissa fall överskrida dem (Hjortsjö 2005).

3. TIDIGARE FORSKNING

I detta kapitel kommer vi delvis att luta oss på Skolverkets antologi från 2009 då den inkluderar myndigheter inom vilka just de professioner vi valt att undersöka är verksamma, polis, skola, socialtjänst samt barn- och ungdomspsykiatri. Vi har även hittat en del annan litteratur⁴ som framförallt har haft som syfte att utvärdera olika samverkanssituationer. Litteraturen är inte på samma sätt som Skolverkets antologi skriven utifrån alla fyra verksamhetsområdena. Främst har författare och utvärderare istället valt att fokusera på tre myndigheter, skola, socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri, och inte inkluderat polisen. Som komplement till detta har vi därför rapporten ”Omedelbart samarbete” som handlar om samarbetet mellan polis och socialtjänst och har sin utgångspunkt från olika typer av LVU (Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga) och LVM (Lag om vård av missbrukare i vissa fall). Rapporten tar också upp polisens handlingsutrymme och andra för oss givande beskrivningar om aktörernas samarbete.

Litteratur skriven om samverkansproblematik, utveckling och påbörjan finns det en hel del om. Hur det konkreta samarbetet däremot ser ut mellan professioner på lägre nivå finns mindre litteratur om. Därutöver finns litteratur om hur olika professioner kan lyftas statusmässigt och beskrivas i samverkan. Utvärderingar av hur samverkan kommit att vara till gagn för tredje part är också ett tämligen outforskat område (Skolverket 2009).

Varför samverkan?

Framväxten av samverkan har tilltagit då man under senare decennier upptäckt stora brister inom olika människovårdande organisationers verksamhet (Skolverket 2009). Samverkan har på många sätt vuxit fram som en missnöjesreaktion. År 1977 uppdagades ett mänskligt lidande hos utsatta människor som hade kontakt med myndigheter vilket var en följd av den fragmentiserade servicen (Ibid). Man såg också att anledningen till att barn och unga ”föll emellan stolarna” berodde på verksamheternas brister, däribland splittrad organisering och bristande samordning. Företrädare för vården förklarade fenomenet ”falla mellan stolarna” med dålig samordning och efterfrågade således samverkan. Upptäckten av ett ökat behov och

---

⁴ Vi har framförallt hittat litteratur via Lovisa. Företrädesvis med sökorden: samverkan, samarbete, polis, psykolog, lärare, socialtjänsten och gräsrotsbyråkrater.

krav på samverkan synliggjordes i regeringens proposition 1979/80:1 om socialtjänsten. Propositionen menade att samverkan är oundviklig för att förverkliga de högt uppsatta målen inom servicesektorn. Samma år lanserades helhetssynen vilket manifesterade den organisatoriska splittringen. Att radikalt försöka avskaffa de organisatoriska splittringarna ansågs alltför visionärt. Istället blev samverkan än mer aktuellt då detta kunde vara ett sätt att försöka förmå organisationerna att överbrygga varandra. Projektet BUSS (Barn- och ungdomspsykiatri, skola och socialtjänst) uppkom under samma tid med syfte att undersöka vad som behövdes för att kunna öka servicen till barn och unga. Helhetssynen har emellertid visat sig vara svår att tillämpa i praktisk verklighet. Troligen krävs kraftigare åtgärder än samverkan kan erbjuda för att få till stånd en fungerande helhetssyn mellan myndigheter (Bölander-Ramstedt 1993).

I samband med uppdagandet av barn och ungas avsaknad av samhällets stöd myntades begreppet ”biopsykosocialt synsätt” av den amerikanska psykiatrikern George Engel. Han såg att organisatoriska hinder, revirtänkande och statushierarkier professioner emellan utgjorde stora hinder för att påbörja ett målinriktat samarbete (Skolverket 2009). Alltsedan dess har former för samverkan prövats, utvecklats och på många håll förbättrats. Det är likväl fortfarande svårt att få till stånd en fungerande samverkan och forskning pekar också på att resultaten för individen inte blivit märkbart förbättrade (Ohlsson 2008). Som tidigare nämnts kom samverkan till för att öka servicen till medborgare. Utsatta barn och ungdomar är sällan beroende av endast en stödverksamhet och så länge det inte är fallet har alla myndigheter ett gemensamt ansvar. Som regel krävs en multifaktoriell bedömning av problemen då förklaringarna ofta är en kombination av bland annat sociala, psykologiska och biologiska faktorer. Avsaknaden av förbättrade resultat för individen kan således vara en konsekvens av att samverkan inte är välfungerande (Bölander-Ramstedt 1993).

Svårigheter med samverkan

Olika typer av samverkan tycks ligga i tiden. Det väcks många förväntningar men samtidigt en motvilja och konkurrens om vem som besitter den rätta diagnosen, bästa åtgärden, insatsen eller rätta förklaringsmodellen (Ohlsson 2008). Framstående organisationsforskare på området påpekar att samverkan mellan organisationer vilka har människor som råmaterial inte kan bli föremål för ett lika effektivt samverkansideal som inom tillverkningsindustrin till

exempel. En förklaring till detta skulle kunna vara att inom människobehandlande organisationer, till skillnad från varuproducerande organisationer, är att råmaterialet alltid är en individ som agerar i situationen. Individen har då följaktligen en påverkan på hur olika förfaranden kommer att se ut (Ibid). Många gånger ligger faktorer som stagnation av organisation, rädsla för att mista resurser och status bakom det faktum att organisationer ger sig in i samverkan. I samverkan med en organisation som har högre status kan den andra organisationen på så vis vinna mer status och legitimitet (Johnsson & Svensson 2006).

I en jämförande studie av hur tjänstemän och politiker ser på samverkan och dess målformuleringar tydliggörs hur de ser olika på de formulerade uppdragen gällande samverkan. Politiker anser att målen gällande samverkan är tydliga medan tjänstemännen förefaller vara av motsatt uppfattning. Anledningen till detta torde vara att politiker är mer visionära medan aktörerna är de som har till uppgift att hantera verklighetens vardagliga motsättningar och hinder. Enligt samverkande aktörer har de största konkreta framstegen skett ”på golvet”. För att detta skall kunna realiseras påtalas just tydliga direktiv både från politiskt håll som på tjänstemannanivå. Det är emellertid tydliga uppdrag som fortfarande uppges vara avgörande för att samverkan skall kunna förbättras (Tillberg 2007).

Kraften av samverkan – om samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa (2009) handlar om hur samverkan mellan just skola, polis, socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri kan gå till. Många av de yrkesverksamma som varit delaktiga i senare projekt gällande samverkan anser att den bidragit till större tydlighet i deras arbete. Det tidigare visionära arbetet med vaga målsättningar gav föga resultat. Däremot i de senare samverkansprojekten anser sig många ha fått tydligare verktyg för att kunna arbeta mer metodiskt och att faktiskt kunna försöka nå ett mål (Ibid). I samverkanssituationer är det paradoxalt nog både svårt att urskilja sin specifika roll och dess egenskaper samtidigt som samverkan till viss del frammanar aktörerna att specificera rollen, då det i sammanhanget blir oundvikligt. Johnsson och Svensson (2006) beskriver situationer där både poliser och socialsekreterare hamnar i möten med människor där det finns ett handlingsutrymme som gör det möjligt att agera på olika sätt. Många gånger träffar de individer i tuffa och känsliga situationer där det krävs ett empatiskt bemötande. Poliser och socialsekreterare har båda gemensamt att de arbetar utifrån lagstiftning och att de båda, på uppdrag av staten skall utöva makt gentemot medborgare. I samverkande situationer går det ofta att utläsa professioners olika organisationstillhörigheter eftersom uppdragen och arbetsuppgifterna skiljer sig åt och

handlingsutrymmet ser olika ut. I dessa situationer är det också oundvikligt att titta närmare på hur professioner förhåller sig till varandra och till sitt specifika uppdrag. Rollerna dras till sin spets i möten där exempelvis polis många gånger tillkallas i ett samarbetsärende med anledning av befogenheten att bruka våld i vissa situationer. I mötet försöker professioner att definiera varandras roller för att söka förståelse varpå ett informationsutbyte sker. I detta utbyte ges utrymme för de olika professionerna att ta del av varandras information innehållandes bland annat attityder, sakkunskap och tolkningar. Erfarenheterna påverkar därefter professionernas fortsatta uppfattning om varandra och deras tillhörigheter. Uppfattningarna tillskrivs sedermera andra aktörer i fortsatta möten. Således är det på någon nivå möjligt att forma sin roll och det är i mötet man blir till som individ. Det är emellertid svårt att bortse från sociala konstruktionsbilder som kan bidra till cementerade identiteter (Ibid).

Andra resultat som urskiljs efterhand i samverkanssituationer är formella strukturer och klara riktlinjer som gör att barns behov syns tydligare (Skolverket 2009). Barnkonventionen som kan tänkas användas som ett tydligt mål är dock inte så användbar som kanske var tänkt i olika samverkansprojekt. Istället är samsyn ett begrepp som är centralt. Detta visas tydligt då nästan hälften av projekten i boken *Kraften av samverkan* vars medverkande professioner har gått igenom och definierat grundläggande begrepp. Exempelvis visade det sig att barnperspektivet är ett begrepp med hög samsyn mellan aktörerna. Detta antas bero på att det faller sig naturligt för aktörerna att gemensamt se till barnets bästa (Ibid). Samsyn kan också uppnås om professionerna genom kunskapsutveckling kan få ta del av ömsesidig kunskap om de ingående verksamheterna, ökad professionalisering och attitydförändringar. Detta skulle kunna avhjälpas just med syfte att uppnå samsyn och tydlighet i arbetet med barn och ungdomar (Bölander- Ramstedt 1993). Tydlighet verkar vara ett genomgående nyckelord i samarbetssituationer. Ett tydligt definierat uppdrag genererar mindre ifrågasättningar, detta tar sig främst i uttryck i konkreta situationer. Om aktörerna då upplever en legitimitet och trygghet i sin roll kan de därifrån gå vidare till praktisk utövning utan att uppleva obehag och otrygghet. Johnsson och Svensson (2006) konkretiserar detta i situationer där socialtjänsten uppdrar om handräckning. Först och främst hör uppgiften till polisorganisationen som vilar på basis av lagstiftning. Därefter uppkommer kravet på en tydlighet i sin roll, att kunna legitimera den i situationen vilket är oavhängigt om uppdraget är tydligt formulerat (Ibid).

Att kunna tydliggöra sin roll i en viss situation är något som även skolan och dess lärare oundvikligen måste hantera. Skolan har gått över från regelstyrning till målstyrning och en generell förändring av skolan pågår fortfarande. Samarbetssvårigheter mellan aktörer uppstår i högre grad om organisationen är otydlig. I det samverkande BUSS projektet (se ovan) har man sett att det inte framgick vad de olika verksamheterna förväntades klara av, vad de hade för kompetenser och därför ökade riskerna för uppbyggandet av parallella kompetenser. Dilemman mellan behov av helhetssyn och specialisering kan också vara svårt att handskas med. Det finns däremellan en essentiell skillnad, specialisering och kärnkompetens kontra helhetssyn och målformuleringar. Helhetssynen bör utgöra en mångfald och inte ett mischmasch av olika synsätts delar. Utgångsläget att arbeta utifrån en helhetssyn har likafullt en viss benägenhet att skapa breda, visionära mål där förhoppningen är att dessa skall leda till effektivisering. Det är emellertid mycket som pekar på att detta är så kallade naiva ambitioner som sålunda inte nödvändigtvis leder till goda effekter (Bölander-Ramstedt 1993).

Förväntningar och förutsättningar

I samverkanssituationer krävs ofta att olika verksamheter går in i varandra. Det krävs inte desto mindre även att tjänstemän skall kunna komma ut från samarbetet och vara fristående från andra i sin tillhörande verksamhet. Ofta inrymmer olika organisationer olika tolkningssystem, myter, allianser och intressen, de kan sedermera ligga långt ifrån varandra kulturellt. För professioner som har arbetat under ett antal år och som också har sin utbildning till grund för det arbete de bedriver sker hela tiden en socialiseringsprocess inom yrket både kognitivt och normativt. Av den anledning kan det vara värt att både innan och efter påbörjad samverkan försöka nå klarhet till vad som skall eftersträvas och med hjälp av vilka metoder och strategier (Mallander 1998).

Samverkan har slutits upp mellan olika offentliga verksamheter och har bidragit med olika resultat. Mycket av den tidigare forskning som handlar om samverkan tar upp olika förutsättningar för att den skall kunna fungera. Vad som tas upp av de allra flesta och som anses vara viktigt är tydliga mål, principer, finansiering, etiska förhållningssätt och resurser. Dessa områden bör diskuteras noggrant innan samverkan kan påbörjas (Hjortsjö 2005). En annan typ av förutsättning för det konkreta arbetet är också att det finns tid att planera innan man agerar i ett specifikt fall. Socialtjänsten och polisen beskriver lyckade

samverkanssituationer baserat på att det funnits tid att sitta ned och ha möjlighet att planera strategiskt kring ett ingripande. I diskussionen innan ingripandet görs både professionernas handlingsutrymme och kompetens tydlig, då de båda kan föra samman sina handlingsutrymmen anpassat efter situation. Kompetenserna skulle i sådana ärenden också kunna tänkas komplettera varandra. I beskrivningar av just handräckningar i LVU ärenden är socialsekreteraren den som besitter kompetens om familjen och polisens kompetens är att tänka på den strategiska säkerheten. Om professionerna gör det tydligt för sig själva hur situationen kan komma att ta sig i uttryck blir sedermera handlingsutrymmet också mer avgränsat och väldefinierat. (Johnsson & Svensson 2006).

Med hänvisning till en intervjuundersökning med kommun och landsting uppges bland annat att tillit mellan samverkansparter, planering när det kommer till större förändringar, tydligt formulerade uppdrag, direktiv av samarbete samt att det finns gott om tid för gemensamma möten och utbildning mellan kommun och landsting är viktiga förutsättningar för god samverkan (Bölander-Ramstedt 1993). Utöver dessa mer konkreta grunder är det viktigt att det finns ett jämbördigt förhållande mellan de samverkande yrkesgrupperna, det bör därtill finnas gemensamma referensramar och en gemensam utgångspunkt för att lyckas med ett positivt samarbete. Rollernas funktioner i en samverkansgrupp bör också definieras vilket underlättas om det görs tydligt från början (Hjortsjö 2005).

I Hjortsjös avhandling (2005) som behandlar samarbete inom familjecentraler var de största förväntningarna med projektet att genom samordning och samlade resurser skulle ett närmare samarbete utvecklas och som i sin tur skulle bidra till ett mer långsiktigt och förebyggande klientarbete. Förväntningarna skiljde sig till viss del åt och en del var samstämmiga emellan de olika professionerna. Vissa hade som främsta förväntning att i och med en samlokalisering kunna få bättre tillgänglighet till socialsekreterare på familjeenheten. De hoppades vidare på snabbare insatser samt att deras egen yrkesroll skulle utvecklas. Den senare förväntningen var dock något som belystes utifrån alla professionerna. Andra uppvisade istället en högre grad av oro i samband med en samlokalisering, detta torde bero på avsaknat stöd ifrån den egna organisationen. Sammanfattningsvis förväntades att organisatoriska hinder skulle reduceras som kunde bidra till ökade resurser och utbyte mellan enheter (Ibid).

Samverkan kan effektiviseras

Många av samverkansaktörerna har i utvärderingar uppgett att de tycker att kontakten emellan samverkande verksamheter är välfungerande. Utvärderare på området är emellertid inte alltid överens med aktörerna. Detta då de har uppmärksammat att samverkansaktörerna många gånger ser på problem från olika perspektiv, kunskapen om varandras verksamheter är bristfällig samt att verksamheterna utgår från olika teoretiska baser där bland annat olik synsätt tycks försvåra samarbetet. Dessa brister bör lyftas upp på ytan och utvecklas (Bölander-Ramstedt 1993). Många av samverkansaktörerna uppger goda, gränsöverskridande relationer och kontakter som avgörande för bra samverkan. Somliga menar dock att detta istället skulle kunna vara en brist i grundförutsättningarna. Samverkanskvalitén bör inte vara beroende av enskilda medarbetares förmåga att inrätta relationer. I samma andrum menas att om personliga relationer tar överhand i arbetet riskerar det att leda till enskilda medarbetares ansvar. Det är istället ledningen som skall vara ansvariga för samverkan likväl som de har skyldigheter att skapa förutsättningar för goda samverkansformer. Detta är sålunda ytterligare ett sätt att effektivisera samverkan i framtiden (Tillberg 2007).

En generell regel i strävan att effektivisera arbetet är följaktligen att de olika samverkansaktörerna har en god kännedom om varandras kunskaper och kompetens samt att de känner till varandras resurstillgångar. Vidare har det visat sig otydligt för utomstående aktörer att veta vad som är lärarens roll, vilka möjligheter som finns inom skolan och hur delaktiga de skall vara i arbetet. Utvärdering har vidare visat på kommunikationens betydelse i samverkan och att om den förbättras kan saker och ting göras tydligare. Tydlighetens viktighet har även poängterats i helhetssynen då begreppet är diffust och övergripande och ofta används som /---/ ”ett vackert paket utan innehåll” (Bölander-Ramstedt 1993:22). Helhetssynsbegreppet behöver därför brytas ned på lägre nivå och i operativa termer för att skapa vägledning i det praktiska arbetet sålunda genererar begreppet en mer konkret innebörd (Ibid).

När samverkan fungerar bra och aktörerna uppnått samstämmighet kan kraften av samverkan göras tydlig, detta syns då det gemensamma arbetet hakar i varandras. Detta återges av tidigare samverkansaktörer som ett mycket positivt resultat och en stor framgångsfaktor (Skolverket 2009).

4. METOD OCH MATERIAL

Urval

I begynnelsen av denna uppsats var tanken att vi skulle intervjua fyra yrkeskategorier, lärare, jurister, psykologer och poliser. Motivet till detta var att vi ville använda oss av ett större antal olika professioner som arbetar nära socialsekreteraren för att utvinna en så bred och nyanserad bild av den sociala barnvården som möjligt. Vi fann emellertid att ett gott samarbete mellan socialsekreterare och jurister inte är lika viktigt som mellan de andra professionerna. Detta då det oftast endast sker ett skriftligt utbyte vilket är koncentrerat på juristens begäran av material, det finns således inget jämbördigt förhållande dem emellan. På grund av det började vi istället att diskutera andra möjliga yrkesgrupper som kunde tänkas ha en koppling till socialtjänstens barnvård. Vi bestämde oss för barnläkare, dels eftersom de kan komma att ha ett samarbete med socialtjänsten vid till exempel anmälningar och dels för att deras disciplin har hög legitimitet i samhället som kanske hade bidragit till ett spännande resultat. Det var emellertid svårt för oss att få tag på barnläkare att intervjua och vi beslöt oss till slut för att intervjua tre yrkesgrupper nämligen lärare, poliser och psykologer.

Vi valde att kontakta våra intervjupersoner via telefon då vi tänkte att det därigenom skulle vara lättare för oss att ge ett bättre och mer personligt intryck än vad vi ansåg skulle kunna göras via mejl. Dessutom kunde vi få en direkt respons på hur situationen såg ut och om det verkade möjligt att få tillgång till några intervjupersoner eller inte. Vår förhoppning med denna strategi var att försöka spara tid då vi inte ville gå och invänta mejlsvar under en längre period. Vissa av våra kontakter ville dock ha mer information per mejl varför vi skickade ut ett informationsblad till personerna vid begäran (se bilaga 2).

Vi ringde till tio skolor runt om i Skåne innan vi fick tag på lärare som kunde medverka till vår undersökning. Till slut utförde vi fyra intervjuer med lärare som arbetade i Skåne med högstadieläroverdomar. Tre av intervjuerna utfördes vid samma skola och den fjärde vid en annan. Detta skulle kunna ses som något problematiskt då skolorna kan ha utarbetat olika kontakter med socialsekreterare och således skulle detta kunna prägla deras syn på socialtjänstens barnvårdsarbete. Vi har dock valt att se detta som något positivt för vår uppsats då vi velat se till professionen som sådan, obundet av organisationstillhörighet. Förhoppningsvis kan detta även ha bidragit till en större bredd i urvalet.

Vi genomförde också fyra intervjuer med poliser som arbetar inom Polismyndigheten i Skåne län, intervjuerna gjordes inom en och samma organisation. Vi fick tag på våra intervjupersoner via en vän som i sin tur har nära kontakter med polisen. Detta underlättade vårt sökande efter intervjupersoner inom poliskåren och bidrog till fyra intervjukontakter.

Vår inledande tanke var att intervjua tre psykologer men på grund av omständigheter som vi inte kunnat kontrollera, blev det slutligen två utförda intervjuer. Då vi ringde runt till olika psykiatriska mottagningar fick vi efterhand kontakt med en yrkesverksam psykolog. Denna person ställde själv upp på en intervju samt bistod med ytterligare en intervjuperson. De två intervjuerna vi utförde gjordes med psykologer från Barn- och Ungdomspsykiatri i Region Skåne. Båda psykologerna arbetade inom samma organisation.

Urvalskriterier har varit att intervjupersonerna skall ha arbetat inom sitt verksamhetsområde under en längre period samt att de även hade längre erfarenhet av att ha arbetat i kontakt med socialtjänstens barnavårdsutredare. Den intervjuperson som hade arbetat längst hade en erfarenhet på 35 år och den som hade kortast erfarenhet hade arbetat i kontakt med socialtjänsten i elva år. Anledningen till valet av kriterier grundar sig på att vi ansåg att det var relevant för vår uppsats att intervjua personer som haft erfarenhet av ett längre samarbete. Samarbete med socialtjänstens barnavård menar vi att alla professioner har som kommer i kontakt med socialsekreterare, men ett samarbete förutsätter inte att professionerna har samma erfarenheter av så kallade samverkansformer. Våra intervjupersoner har sedermera olika mycket erfarenhet av samverkan. Vi har följaktligen valt att fokusera på ålder i yrkesverksamt arbete och samarbetserfarenhet snarare än aspekter såsom kön, ålder och organisation.

Semistrukturerade intervjuer

Vi har genomfört tio intervjuer där vi använt oss av en semistrukturerad intervjuguide (se bilaga 1). Den intervjuades åsikter och synpunkter kommer fram på ett bättre sätt vid en öppen intervjusituation än i en standardiserad intervju eller enkät (Levin 2008:32–35). Metoden gjorde så att det i våra intervjuer även fanns möjlighet för informanten att fördjupa och tänka igenom sina svar med hjälp av följdfrågor från oss som intervjuare (Repstad

1999:70–71). Under intervjuernas gång gavs det exempel på erfarenheter av samarbete med socialtjänstens barnavårdsarbete och därmed uppkom nya följdfrågor om till exempel hur ett fortsatt samarbete mellan professionerna skulle kunna utvecklas i positiv riktning. Syftet och funktionen med intervjuguiden har varit att inte bli alltför svävande eller inriktade på irrelevanta områden.

Vi turades om att vara den person som var huvudansvarig för intervjun medan den andra hade en mer observerande roll. Vi informerade dock våra informanter innan påbörjad intervju om att även den observerande kunde ställa frågor. Innan intervjuerna genomfördes hade vi i vårt informationsbrev informerat om att vi specifikt var intresserade av deras upplevelser och erfarenheter om socialtjänstens barnavård. Dock kan vi se att våra intervjupersoner ibland har pratat om socialtjänsten i generella termer men vi har då försökt styra intervjun mot rätt område. När vi nämner socialtjänsten i uppsatsen avser vi alltid den sociala barnavården. Vårt informationsbrev innehöll även praktiska detaljer avseende intervjun såsom längden, exempel på frågor samt att vi hade för avsikt att spela in intervjuerna på band (Se bilaga 2). Innan intervjun frågade vi dock våra informanter ännu en gång ifall de hade några synpunkter eller funderingar kring att vi ville spela in vårt samtal på band. De fick naturligtvis möjligheten att neka bandspelaren. Alla våra informanter accepterade att intervjun spelades in på band. Det var dock en informant som bad oss stänga av bandspelaren vid ett tillfälle, den informationen har vi av etiska skäl valt att inte använda i analysen. Det har efter varje avslutad intervju kommit fram intressant information där vi av samma skäl valt att inte använda informationen. Vi informerade dem även om att de kunde kontakta oss vid eventuella frågor i efterhand och vi har gett alla informanter chansen att ta del av uppsatsen när den är klar. En informant bad om möjligheten att få ta del av intervjun när den hade transkriberats, varför den skickades till henne för genomgång. Det visade sig att informanten tyckte att samtalet var närmast korrekt återgivet men att vi missförstått en del praktiska detaljer såsom informantens tidigare arbetsuppgifter. Inför våra intervjuer hade vi även på förhand förberett en samtyckesblankett som informanterna fick möjlighet att behålla då den gav viktiga upplysningar till dem (Se bilaga 3). Blanketten innehöll information om deras rätt att själva bestämma över vilken information som används samt att de hade rätt att ta tillbaka sin medverkan i de fall de kände sig obekväma med situationen.

Vi valde att inte skicka ut vår intervjuguide till informanterna i förväg då den endast innehåller frågor som funnits till som en påminnelse för oss intervjuare. Under intervjuernas

gång har vi valt att ta fasta på det som informanterna berättade, istället för att utgå från en mall av frågor. Intervjuerna varade mellan 50 – 70 minuter. Efter att alla intervjuer hade genomförts transkriberade vi materialet. I vissa fall har det varit lättare att höra vad som sagts än i andra. I de fall där vi varit osäkra på innehållet har vi försökt lyssna upprepade gånger genom att spola tillbaka, höjt och sänkt ljudet och ibland har det hjälpt oss att urskilja vad som sagts men ibland inte. När vi inte har hört vad intervjupersonerna sagt har vi inte gjort några antaganden utan valt att gå vidare utan information.

Tillförlitlighet

Den förståelseansats vi eftersöker företräds genom kvalitativ metod (Aspers 2007). Vi har valt att lägga fokus på mikronivå där vi velat lyssna till informanternas erfarenheter, upplevelser och attityder istället för att undersöka samhällsliga strukturer. Vi anser vidare att det skulle vara svårt att få fram begrepp som förväntningar och föreställningar i en enkätundersökning. Det vi ämnat undersöka kan inte inhämtas med förutbestämda svar då dessa kan te sig inrutade och det ibland kan fattas svarskategorier för informanten. ”En kvantitativ intervju är ofta för snäv och för inrutad för att kunna suga upp en levande människas erfarenheter och förhållningssätt” (Repstad 1999:64). Dock kan vi se att en brist med vårt val av metod kan vara att vi som intervjuare kan påverka informanternas svar genom hur vi ställer våra frågor. Risken med en kvalitativ intervju är också att intervjun kan komma att bli konstlad. Detta då situationen inte utspelar sig i det spontana rummet utan i en förutbestämd situation (Aspers 2007; Repstad 1999). Det kan diskuteras om inte den kvantitativa metoden hade kunnat bidra till ett mer opartiskt författande genom att metoden är mer regelstyrd än den kvalitativa. Kvalitativ metod förordas inte på samma vis som den kvantitativa vara lika inriktad på regelstyrning. Detta är bland annat en av anledningarna till att den kvantitativa metoden kan uppfattas som mer vetenskaplig i jämförelse med den kvalitativa (Aspers 2007). Vi har dock inte haft som syfte med undersökningen att lägga fokus på våra egna förutbestämda frågor utan istället har våra intervjupersoners personliga svar stått i centrum. Således ser vi att den kvalitativa metoden har varit den mest lämpade för vårt valda område.

Vid diskussioner om validitet påtalar Rosen (2006) risken med att generaliserad forskning kan minska validiteten. I vårt fall kan detta vara värt och relevant att poängtera att vårt urval endast bestått av tio intervjupersoner och att just detta kan ge undersökningen en begränsad

validitet. Det är av den orsaken värt att nämna att våra intervjupersoner inte rimligtvis kan antas representera hela yrkeskårer. Med anledning av att den kvalitativa metoden främst fokuserar på att fånga upp enstaka individers upplevelser och uppfattningar kan kringliggande områden gå förlorade. Det är därför viktigt att fråga intervjupersonerna om de områden som kan vara relevant i sammanhanget (Repstad 1999). Vi menar att vi har haft metodens brister i åtanke både under insamling av material och i författandet av analysen.

Under öppna intervjuer formas samtalet av både intervjuare och intervjuad (Repstad 1999). När vi presenterar citaten har vi därför många gånger inkluderat intervjuarens fråga för att visa i vilket sammanhang samtalet förs.

Anonymitet, förförståelse och etiska överväganden

Vi har underrättat våra informanter att deras identitet kommer att avidentifieras, detta har skett både skriftligt genom samtyckesblanketten (se bilaga 3) samt även muntligt innan påbörjad intervju. Vi har inte uppgett några kännetecken, såsom från vilken kommun intervjupersonerna kommer ifrån, som kan härledas tillbaka till personen. I vår analysdel har vi dock valt att dela upp intervjupersonerna i deras olika professioner då vi anser att det kan vara av intresse för läsaren att veta vilken yrkestitel en intervjuperson har. Vi har därför valt att kalla poliserna vid namn som börjar på P, det vill säga Peter, Patrik, Pia och Paul. Lärarna har fått namn som börjar på L, vi har valt att beteckna de som Lisa, Lars, Linda och Lennart. Då psykologerna också börjar på P har vi istället valt bokstaven S då p:et oftast inte uttalas, de namngavs Stina och Sandra.

När vi påbörjade vår uppsats hade vi en förförståelse om att det inom lärar, polis- och psykologkåren fanns en del föreställningar om hur en socialsekreterare arbetar. Vi hade en förutfattad mening om vilka föreställningar det skulle kunna vara samt att dessa föreställningar skulle kunna botten i en okunskap om socialsekreterarens arbete. Vi har dock varit medvetna om denna förförståelse och anser inte att vi genom vårt ämnesval försökt verifiera på något sätt att vi hade "rätt". Vi har tvärtom försökt vara så flexibla och öppna som möjligt och anser därigenom att vi fått en större förståelse för hur andra yrkesgruppers tankegångar rör sig.

Då vi själva är studenter på socionomutbildningen och har haft för avsikt att undersöka andra professioners åsikter om vår framtida yrkesutövning, hade det ur forskningssynpunkt varit intressant att inte avslöja vår position. Vi inser emellertid att detta inte skulle vara etiskt korrekt gentemot våra intervjupersoner. Därmed har vi lyft upp detta som ett potentiellt problem vid varje intervjutillfälle där vi förklarat att vår ståndpunkt inte har varit att ”sätta dit” våra intervjupersoner. Vi har enbart varit intresserade av att lyssna till deras erfarenheter och vi har också betonat att vi fortfarande är studenter och inte befinner oss i en yrkesverksamhet. Vidare förklarade vi att vi ser det som en förmån för oss själva att få möjlighet att ta del av deras tankegångar innan vi själva träder ut i arbetslivet.

Bearbetning och analys

Efter att vi transkriberat intervjuerna läste vi igenom dem och sökte efter gemensamma ämnesområden. Vi fann många områden mycket intressanta men kom efterhand fram till fem specifika ämnen att arbeta med i vår analys. Således har vi använt oss av kodning, vilket innebär att vi har strukturerat upp olika områden som vi använt som utgångsläge (Aspers 2007). Vi har kodat på områdena 1) beskrivningar och upplevelser 2) rollers likheter och olikheter 3) socialsekreterarens roll i samverkan 4) den öppna dialogen och 5) sekretess. Kodningen har varit ett bra verktyg för oss för att inte gå miste om viktigt innehåll som vid en överblick annars kunde ha tappats. Vi tror att det också har varit ett led i att vi inte tolkade alltför olika då vi är två författare som inte alltid tänker på samma sätt samt att det hjälpte oss att strukturera upp vårt material.

När vi i analysen citerar våra informanter, använder vi oss av [...] när vi har valt att exkludera vissa enstaka ord samt [---] när vi tagit bort en eller flera meningar från ett citat. När informanten avbryter mitt i en mening användas – och vid paus sätter vi ut ...

Arbetsfördelningen

Under uppsatsens gång har vi till viss del delat upp de olika uppsatsområdena. Sophie har fokuserat på att författa bakgrund och tidigare forskning medan Malin har varit mer inriktad på att skriva om de teoretiska utgångspunkterna. Vi har dock hjälpts åt att hitta litteratur till dessa områden, haft diskussioner om relevansen av innehållet och slutversionen av dessa

avsnitt har vi arbetat igenom tillsammans. Vid intervjuerna har båda alltid medverkat, vid fem intervjuer var en av oss varit den ledande intervjuaren. Den andra har agerat observatör och varit viktig för att fånga upp följdfrågor som första intervjuaren många gånger kan tappa på grund av ett fokus att hålla intervjun flytande. Inledning, metod, analys och slutdiskussionen har skrivits tillsammans. Detta ser vi har både för- och nackdelar då skrivandet tar längre tid när man är två, två författare med två olika sätt att skriva och tänka. Å andra sidan har det varit givande att lära av varandra. I efterhand kan vi dock se att det hade underlättat vårt uppsatsarbete om vi gjort fler uppdelningar.

5. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Vi valde att inte utgå från en specifik teori innan vi genomförde våra intervjuer. Vi har haft en induktiv ansats beträffande vårt val av teoretiska perspektiv. Vi tror att detta kan ha bidragit till en större öppenhet i våra intervjuer eftersom vi inte på förhand har anpassa oss efter en teori.

Efter att ha samlat in materialet fann vi att vi dels kunde använda oss av Michael Lipsky's begrepp gräsrotsbyråkrater som utgivits i boken *street-level bureaucracy – dilemmas of the individual in public services* och dels av Frank Parkins begreppspar om "exclusion" – "usurpation" som han presenterar i boken *Marxism and class theory: A bourgeois critique*. (Lipsky 1980: Parkin 1979)

Social closure

I vår analys kommer vi främst att utgå från det processuella synsättet att se på professioner. Synsättet är det numera dominerande och lägger tyngdpunkten på processen hur en profession blir till. Grupper utvecklar strategier för att kunna avgränsa ett eget område och således utestänga andra vilket leder till professionell status (Svensson Johnsson & Laanemets 2008). När vi använder oss av nedanstående begrepp i analysen är vi medvetna om att forskare på området framförallt har utgått från professioner med hög samhällelig ställning. Läkare används ofta i dessa sammanhang då professionen har en tydlig status i samhället. Vi kommer dock att betrakta socialsekreterarna som en yrkesgrupp som kan använda sig av social closure gentemot deras samarbetsaktörer. Detta görs möjligt då socialsekreteraren har en särskild roll i samhället bland annat att genom att de är ensamma om att kontrollera olika resurser och vilken som skall tillsättas. Stolpe (1991) skriver i sin bok *Professionalism bland förtroendevalda* att det inte finns någon enhetlig definition av begreppet professionalism och att det praktiskt taget finns lika många professionsteorier som det finns professionsforskare. I och med att det finns många definitioner av benämningen profession kommer vi inte att utforska vidare huruvida en socialsekreterare kategoriseras som det eller inte. Däremot kommer vi nedan ge en kort motivering till varför vi i analysen kommer titulera socialsekreterare som en profession.

Lundström och Sunesson (2006) framhåller att vikten av kompetens och legitimitet görs särskilt tydlig i konkurrens med andra väletablerade professioner. Läkare är till exempel en profession som tillägnats autonomi genom att ha ensamrätt på sitt ämnesområde. Socialsekreterare kan däremot te sig mer osjälvständiga i sitt arbete då de bland annat är icke-autonoma gentemot politiska beslut och andra intressen. Svensson et al (2008) skriver dock att en socialarbetare i vissa avseenden både har autonomi och jurisdiktion då det finns ett visst avgränsat område för socialsekreteraren att utöva sitt kunnande.

Teorin om *social closure* (social utestängning) utvecklades ursprungligen från sociologen Max Weber 1968. För att en grupp skall kunna nå social closure använder de sig av strategin *exclusion* (stängning). I den nyweberianska professionaliseringsforskningen finns det olika forskare som har utvecklat Webers begrepp om *exclusion* (Selander 1989). Begreppet förekommer även enligt Weber vid diskussioner om andra grupper än just yrkesgrupper (Parkin 1979). Vi har dock valt att endast fokusera på professioner i denna undersökning.

Den engelske stadsvetaren Frank Parkin analyserar Webers teori i sin bok *Marxism and class theory: A bourgeois critique* (1979). Det som kännetecknar begreppet *exclusion* enligt Weber och Parkin är en yrkesgrupps strävan att tillförsäkra sig en privilegierad position genom att kontrollera legitimiteten och utbildningen. Detta sker, enligt Parkin, dock på bekostnad av en annan grupp då icke legitimerade personer i processen blir utestängda. Han anser sålunda att detta ger upphov till en ny grupp innehållandes de personer som betecknats som "utomstående". Vidare påtalar Parkin att det inte går att undersöka begreppet *exclusion* och dess effekter utan att ta hänsyn till de motverkande åtgärderna således menade han att det måste finnas en strategi för de som ansågs vara olämpliga att ingå i den andra gruppen. Parkin myntande därmed begreppet *usurpation* (intrång). På grund av att vi själva, likt Parkin, anser att det behöver finnas en kontrast till strategin *exclusion* för att kunna förstå fenomenet social closure, har vi valt att utgå från just Parkins analys. För att ytterligare förtydliga begreppen menar Parkin att *exclusion* kan ses som att verka i nedåtgående riktning i samband med att en grupp försöker att uppnå professionalitet, detta då *exclusion* innebär skapandet av en grupp med undermänniskor. Motverkandet av rekryteringen av kvinnlig arbetskraft till arbetsplatser kan ses som ett exempel på *exclusion*. Detta fenomen skulle också kunna ske då socialsekreterare strävar efter att inhägnas deras yrkesområde genom att motarbeta att andra yrkesgrupper övertar deras arbetsuppgifter, såsom utredningar av barn och familjer (Ibid:44). Kompensatoriska åtgärder från de icke privilegierade å andra sidan görs med hjälp av strategin

usurpation. Den verkar i uppåtgående riktning i den mening att gruppen hotar de överordnade genom olika försök att tränga sig in på deras område. *Usurpation* innebär möjligheter för underordnade grupper att uppnå medborgerliga och sociala rättigheter. Även organisationer om kvinnors rättigheter att uppnå jämställdhet med män är ett exempel på hur *usurpation* kan användas. Båda strategierna är medvetna val som de professionella utnyttjar för att stärka sin egen profession (Parkin 1979:74). Om en profession uppnått *social closure* med hjälp av någon av strategierna, har gruppen därmed lyckats övervinna ett tolkningsföreträde över ett visst verksamhetsområde och vissa kunskaper (Selander 1989).

Gräsrotsbyråkrater

Michael Lipsky har myntat begreppet *street-level bureaucracy* (gräsrotsbyråkrater) vilket i korthet innefattar tjänstemän som är offentligt anställda, har en direktkontakt med individer samt ett visst mått av handlingsfrihet. En gräsrotsbyråkrat har både att foga sig efter lagar och normer men har också i sitt beslutsfattande en frihet att påverka utfallet genom sitt eget omdöme (Swärd & Starrin 2006: 251). Tidigare har det funnits en mer renodlad regeltillämpning men de senaste decennierna har gräsrotsbyråkraternas flexibilitet blivit alltmer framträdande genom bland annat införandet av ramlagar. Även om tjänstemän inte är ansvariga för alla medel så har de ändå en hel del makt (Sundh 1999). Å ena sidan kan det diskuteras ifall rättsäkerheten blir sämre vid en ökad flexibilitet men det handlingsutrymme som en gräsrotsbyråkrat besitter anses emellertid vara nödvändigt för att denne skall kunna utföra ett gott arbete. Då gräsrotsbyråkrater arbetar med individer som alla är olika går det inte att formulera färdiga mallar för hur deras arbete skall skötas. Således kan handlingsutrymmet ses som ett nödvändigt ont men att det behövs för att gräsrotsbyråkraten skall kunna vara flexibel utifrån individens behov (Lipsky 1980).

Lipsky (1980:72) skriver att en gräsrotsbyråkrat grundar sitt val av yrke på en ide att vilja göra nytta i samhället. Gräsrotsbyråkrater strävar därmed efter att göra nytta och ett gott arbete. Enligt gräsrotsbyråkraterna själva finns en bild av att de arbetar under tuffa villkor som inte alla yrkesgrupper skulle acceptera. De anser även att de offrar mycket för att kunna ge sina klienter det stöd och den service som behövs.

Lipsky (1980) menar vidare att gräsrotsbyråkrater ofta hindras att uppnå den bärande tanken i det sociala arbetet då utformandet av arbetsuppgifterna inte tillåter gräsrotsbyråkraten att uppnå sitt ideal. I boken *street-level bureaucracy – dilemmas of the individual in public services* beskrivs även olika scenarion där en gräsrotsbyråkrat har intentionen att hjälpa klienten men misslyckas på grund av yttre omständigheter. Ett exempel är att en gräsrotsbyråkrat inte kan anpassa arbetet endast utifrån individen utan måste rätta sig efter organisatoriska förutsättningar (Ibid).

De tre yrkesgrupper vi har intervjuat, poliser, lärare och psykologer, är alla gräsrotsbyråkrater enligt Lipskys begrepp och detsamma gäller även för yrkesgruppen socionomer i deras roll som socialsekreterare. Den makt som gräsrotsbyråkraten anses ha ligger i deras gränsöverskridande roll. Exempelvis har både lärare, psykologer, poliser och socialsekreterare tillgång till information angående klienten/eleven, samt en insyn i vilka möjligheter som finns till förfogande för att möta deras behov. Det finns därmed ett utrymme att välja hur arbetet med klienten/eleven skall bedrivas. Handlingsutrymmet tillåter gräsrotsbyråkraten att variera handlingarna utifrån situation och klientens individuella krav (Johnsson & Svensson 2006)

Vi ser att vårt val av de teoretiska utgångspunkterna går att integrera in i varandra. Bland annat genom att båda teorierna utgår ifrån professionen. Lipsky's teori behandlar främst professionens handlingsutrymme och deras roll som gräsrotsbyråkrat samt hur de kan begränsas av sin organisation. Parkins teori å andra sidan fokuserar mer på professionens olika strategier i kontext av professionalisering. Teorierna står således inte emot varandra och vi kan se att detta kan tänkas utgöra en brist. Två motsägande begrepp/teorier hade möjligen kunnat bidra till en mer nyanserad analys. Exempelvis hade teorier om makt, genus eller organisation kunnat leda till andra infallsvinklar i vår analys. Emellertid har vi i denna uppsats valt att lägga fokus på profession vilket vi även menar är lämpligt i förhållande till vårt syfte, våra frågeställningar och vårt val av intervjupersoner.

6. ANALYS

Vår ursprungliga kodning har varit ett sätt för oss att skapa kontroll över empirin. Utifrån de fem olika områdena vi kodat på utkristalliserades fyra mer konkreta huvudområden som vi nedan kommer att lyfta fram i vår analys. Vi fann efterhand att vissa av våra ursprungliga kodade områden kunde integreras med varandra och andra behövde separeras. Områdena blev 1) Upplevelser av kännedom om socialsekreterarens arbetssätt 2) Beskrivningar av socialsekreteraren 3) Roller i samverkan och 4) Hinder mot samarbete. Forskare på området förordar att det är av stor betydelse för ett fungerande samarbete att myndigheterna har en god kännedom om varandras arbete (Bölander-Ramstedt 1993). Utifrån denna ansats har vi valt att göra en analys om vad våra intervjupersoner har för upplevelser kring samarbete med socialsekreterare.

Upplevelser av kännedom om socialsekreterares arbetssätt

Upplevelser av information(sbrist)

Vi har på olika sätt ställt frågan ” Hur mycket anser du dig veta om det arbete som utförs av den sociala barnavården?” till våra intervjupersoner. Alla har svarat att mer information skulle ge dem en ökad förståelse för socialsekreterarens arbete det har dock varierat i vilken omfattning de anser sig känna till det arbete som utförs. Vissa av intervjupersonerna svarade med ett direkt eller indirekt ja på frågan om de tyckte att de hade tillräckligt mycket information och därefter gavs olika motiveringar. Till exempel svarade polisen Patrik: ”Jo, men alltså man har väl en hyfsad koll på det, men sen så detaljer på olika enheter och så där – en del tycker jag att jag har...” Andra intervjupersoner uttryckte en önskan om att få mer information om socialtjänstens barnavård.

Pia: Nej jag skulle nog kunna tänka mig att ha lite mer. Det kan hända att vi gör annorlunda... man lär sig ju sakta lite efter hand vid varje ärende. Det är ju olika situationer och så... men lite bättre koll skulle vara bra!
(polis)

Då vi går djupare in på området uppkommer frågan hur det kommer sig att vissa anser sig känna till socialtjänstens arbete mer än vad andra gör. Vi har under uppsatsens gång tittat på faktorer som erfarenhet av samarbete med socialtjänstens barnavård och ålder i yrkesverksamt arbete och vad det kan ha för betydelse för frågan. Det är viktigt att i diskussionen poängtera

att mycket erfarenhet av samarbete inte nödvändigtvis behöver förutsätta en lång yrkeskarriär och en lång yrkeskarriär behöver inte på motsvarande sätt betyda att man förvärvat mycket erfarenhet av samarbete. Vi har sett en uppdelning mellan de olika professionerna där lärarna utmärker sig i frågan. Till skillnad från poliserna och psykologerna tycks de vara mer missnöjda med informationen från socialtjänsten. För att tydliggöra detta kommer vi nedan låta läraren Lisa och psykologen Stina belysas genom sina upplevelser av samarbete med socialtjänsten. Stina och Lisa har gemensamt att de varit yrkesverksamma under samma tidsintervall, de har arbetat elva respektive tolv år.

Stina: Och sen kan vi träffas här och ibland träffas på socialtjänsten och ibland är det tjänstemannamöte och då är inte familjen med eller också är de med... Familjen eller delar av familjen... Så det kan vara på många olika sätt vi kan samarbeta på. [---] För det första har jag ju som förväntning att vi ska diskutera som ett tjänstemannamöte först runt det här ärendet att vi gör det – Det är det vanligaste att vi gör det... inte i alla fall men oftast gör vi det för att just diskutera igenom de här frågeställningarna hur de ser på det...

Stina upplever sig ha tillgång till en öppen dialog bland annat genom tjänstemannamöten med socialtjänsten. Hon upplever till exempel att frågeställningarna som skickats från socialtjänsten kan diskuteras igenom. På så sätt kan ett möjligt missförstånd lösas genom att tillfälle att ställa eventuella frågor. Vid samarbetsmöten sker det ett informationsbyte mellan de professionella och det finns där ett utrymme att ta del av varandras attityder och tankegångar som kan cirkulera inom de olika organisationerna (jmf Svensson & Johnsson 2006). Det är därmed rimligt att anta att den information Stina erhåller genom dessa möten gentemot socialsekreteraren gör att hon får en ökad förståelse för socialtjänstens ärendegång och tankesätt. Socialtjänsten och Barn- och ungdomspsykiatrin har inarbetade rutiner med bland annat återkommande tjänstemannamöten. Eftersom deras roller därmed blir tydligare i ett befintligt samarbete kan man misstänka att de professionella uppfattar samarbetet mindre problematiskt. Därmed finns det inget större behov för dem att använda sig av exclusion mot varandra för att skydda sitt yrkesområde (jmf Selander 1989). Det är då rimligt att anta att konkurrensen och kritiken mellan professionerna i viss mån avtar. Forskning visar även på att då man är trygg i sin roll och inte upplever obehag minskar ifrågasättandet av samarbetet och aktörerna kan gå vidare till den praktiska utövningen (Johnsson & Svensson 2006). Läraren Lisa upplever sig däremot utestängd från socialtjänsten. Hon får inte, på samma sätt som Stina, chans att ställa frågor som skulle kunna ge henne den information som eftersöks. Dessutom är deras samarbetsroller inte lika tydliga som mellan Stina och socialtjänsten. Detta

kan kopplas till att förståelsen ökar i samarbetsmöten genom att man där får möjlighet att definiera varandras roller (jmf Johnsson & Svensson 2006). I och med de otydliga rollerna skulle det därför kunna tänkas vara svårare för Lisa att få en förståelse för socialtjänstens arbete.

Lisa: Jag skulle kunna tänka mig en dag när vi, antingen om socialtjänsten kom hit och informerade om hur de jobbade, eller om man kunde få ha lite utbyte och vara där några timmar och de här några timmar eller någonting – liksom så att ingen information till oss – det tycker jag aldrig att vi har fått vilket är synd... för då tror jag att vi hade kunnat använda socialtjänsten bättre om vi förstod hur vi kan använda.

Läraren framhöll genomgående under intervjun att mer information om att det arbete som utförs inom socialtjänstens barnavård borde ges till lärare. Information avseende socialtjänstens arbete kan förvärfvas på minst två sätt. Antingen genom praktisk delaktighet som till exempel kan fås genom ett mer utarbetat samarbete, eller genom muntligt utbyte. I ovanstående citat eftersträvar Lisa det senare alternativet då hon anser att det första inte existerar.

Båda intervjupersonerna har en gemensam förutsättning genom att de har arbetat ungefär lika länge. Däremot finns det skillnader i deras samarbete med socialtjänsten vilket leder till att de har olika mycket erfarenheter. Stina har ett samarbete med socialtjänsten bland annat genom tjänstemannamöten, det finns möjlighet att ringa och få svar på frågor och genom detta har hon därför en bättre insyn i arbetsgången. Lisa har inte något tydligt samarbete med socialtjänsten och får därför mindre information som ger andra typer av upplevelser. Genom ett tydligt och utarbetat samarbete följer information och detta ökar förståelsen för socialtjänsten, snarare än ålder i yrkesverksamt arbete. I Stinas fall kan vi se att hon inte är utestängd från socialtjänstens arbete på samma sätt som Lisa, vilket gör att den senare inte kan känna samma tillhörighet. Således blir det svårare för Lisa att känna att det finns någon slags förankring i arbete mellan henne och socialsekreteraren.

Anmärkningsvärt i våra intervjuer är att lärarna är den yrkesgrupp som upplevt sig vara mest utestängda från socialtjänstens arbete. Likt Stina har inte heller poliserna samma behov av att få information från socialtjänsten. Detta skulle kunna bero på att även de har ett mer utarbetat samarbete som ger en mer personlig kontakt.

Patrik: Man har fått ansikte på oss poliser och åklagare och när man sitter då och pratar så öppnas ju kontaktvägar och en annan förståelse än att inte veta vem man har med att göra... Det bildas ett, ja kanske inte nätverk men, ja det blir en bra form av umgänge mellan myndigheter. Just det här med att man träffas rent fysiskt... (*polis*)

Utifrån vårt material har vi kunnat utläsa att en anledning till att lärarna är den yrkesgrupp som till synes verkar ha ett större behov av information, skulle kunna bero på att läraren är den profession som har mest kontinuerlig kontakt med individen. Vi ser även att psykologerna, poliserna och socialsekreterarna i detta fall är mer lika varandra i sitt arbetssätt eftersom de ofta träffar individen sporadiskt och/eller under en begränsad period.

Beskrivningar av socialsekreteraren

Vilket är socialsekreterarens expertområde?

Vi har genomgående frågat våra intervjupersoner vad de anser vara socialsekreterarens huvuduppgift. Psykologen Sandra talar om ett samhällsperspektiv utifrån socialsekreterarna, hon menar att deras expertområde är att arbeta med helheten. Hon säger: ”... För det här var ju verkligen ekonomi, jobb, bostad hela alltihopa, det är verkligen socialsekreterarens roll. Sen förstår jag att det kanske inte är en person som gör det men det är liksom den organisationen då”. Sandras citat härrör från en kontext där hon upplevt att en patient varit i stort behov av socialtjänstens insatser. Följaktligen menar hon att just denna socialsekreterare inte tog patientens behov på allvar. Vidare påtalades socialsekreterarens helhetssyn i arbetet men att perspektivet inte framträder i praktiken. Bölander-Ramstedt (1993) understryker risken med att arbeta med en helhetssyn som utgångsläge. Risken blir att arbetet enkelt kan leda till en summa av olika delars synsätt istället för att lägga fokus på att förena delarna i syfte att uppnå en förbättrad helhet. Det skulle kunna antas att det är detta som varit fallet i vissa av de situationer som Sandra erfarit. Det är dock många av våra intervjupersoner som har lyft fram att socialsekreterarens roll är att utgå ifrån ett helhetsperspektiv. Vidare har en del av intervjupersonerna gjort beskrivningar av socialsekreteraren som rört sig i termer som hjälpande och vårdande. I vissa fall har intervjupersonerna använt sig av sitt eget yrkesområde som kontrast för att kunna förklara socialsekreterarens roll.

Peter: Ja jag tror att det hela ligger i det där vårdande och skyddande som socialarbetarens uppgift är och vårt är ju mer repressivt – Att förhindra brott faktiskt, det är motsatt. (*polis*)

På liknande vis framhöll Polisen Pia att socialsekreterarens främsta kompetens är att kunna se ett hjälpbehov hos familjer.

Vad som varit intressant för oss att utläsa på frågan om vad som är socialsekreterarens expertområde, har varit hur svaren formulerats. En del har svarat på vad de tycker *borde* vara socialsekreterarens expertområde medan vissa har beskrivit viktiga verktyg i socialsekreterarens arbete. Andra har talat om socialtjänstens insatser för barn och unga. Bland annat uppgav alla lärarna att insatsen kontaktperson var något de såg positivt på. Även tvångsinsatsen LVU var något som alla intervjupersonerna såg som ett bra medel för socialsekreteraren att använda i vissa situationer.

Att föra samtal är ett konkret exempel som våra intervjupersoner nämner att socialsekreteraren bör vara expert på. Detta ansågs i huvudsak vara socialsekreterarens mest väsentliga arbetsuppgift.

Linda: De bör ju, alltså det kan jag säga att vad man måste vara expert på det är ju att prata med människor... Att lyssna på människor, prata med människor – coachande samtal tycker jag de borde vara expert på, det förutsätter jag att det är en sådan grej som ingår i utbildningen. Mental träning tycker jag också borde ligga – de här bitarna förutsätter man – plus... den krassa verkligheten är att – jag förutsätter att en socialsekreterare måste ha kolla på byråkrati. (*lärare*)

Läraren beskriver många olika områden som hon anser att socialsekreteraren bör vara kunnig på. Samtidigt är detta också någonting som hon förutsätter. Polisen som nedan är citerad, beskriver istället socialtjänstens verktyg som socialsekreterarens ”kompetens”. Många intervjupersoner nämner lagarna som ett viktigt verktyg för socialsekreteraren men lyfter oftast inte upp socialsekreteraren som expert på lagarna på ett uttryckligt sätt.

Patrik: Mm, nej men de har ju... Precis som polisen så är ju socialförvaltningen – de sysslar ju med myndighetsutövning och de har ju lagar som de kan använda sig utav som inte vi kan använda, alltså... LVU och LVM. Det är ju den kompetensen vi behöver ibland, där inte vi kan komma in och det inte är på vårt bord... Alltså LVU till exempel som är ett bra verktyg i de här kunskapsområdena.

Det visade sig att intervjupersonerna hade svårt att identifiera socialsekreterarnas huvuduppgifter. Samtliga intervjupersonerna från vardera kategori hade däremot lättare att definiera vilka som var deras egna huvudsakliga uppgifter. Poliserna har varit överens om att

deras huvuduppgift är att utreda om det begåtts ett brott samt att de är den enda yrkesgruppen som får använda våld i vissa situationer. Psykologerna har påtalat att deras arbete är att bedriva mer renodlad psykologisk behandling. Lärarna har uttalat mer förvirring kring deras roll men huvudsakligen är de överens om att deras arbetsuppgift är att förmedla kunskap till eleverna. Generellt har det visat sig vara svårt för intervjupersonerna att beskriva vad socialsekreterarens expertområde är. Det verkar därmed rimligt att anta att socialsekreterarens arbete ter sig oklart och luddigt för de andra professionerna. För att socialsekreteraren skall kunna bli betraktad som en utifrån de andra yrkesgrupperna blir det då ännu viktigare för socialsekreteraren att hålla fast vid de arbetsuppgifter som utmärker sig för just dennes profession. Detta kan göras via strategierna exclusion och usurpation, genom att utestänga yrkesgrupper från socialtjänstens utredningsarbete markerar de sitt expertområde och därigenom uppnås en större jämlikhet med de andra yrkesgrupperna.

Generella nidbilder

Intervjupersonerna har under sin yrkeskarriär haft olika erfarenheter av samarbete med socialtjänstens barnavård. Föreställningarna har under årens lopp bidragit till olika bilder och beskrivningar av socialsekreteraren. Dessa illustrationer som återgetts är dock ofta inramade med ett slags uttryckligt stereotypifierande. Det är viktigt att påtala i sammanhanget att vår fråga till intervjupersonerna formulerades på ett sätt som möjligen kan söka mer generella svar och som därför kan tänkas vara dragna till sin spets.

Patrik: Om man ska göra det väldigt schablonartat och kategoriskt då någon tid, så uppfattades socialtjänsten som röd och polisen som blå. Alltså det är ju den där gamla klyschan att det bara är vänster som soc och polisen bara moderater va och så är det ju inte längre va ... Och den tolkningen tror jag har försvunnit... (*polis*)

Två poliser talade vidare om tidigare föreställningar av socialsekreterare där de beskrevs med attributen, näbbstövlar, runda glasögon, palestinasjal samt att socialsekreteraren allt som oftast var vänsterradikal. De påtalade att den nidbilden inte lever kvar på samma sätt idag men att vissa delar av den fortfarande existerar.

Även om alla professionerna befinner sig på gräsrotsnivå och arbetar under ungefär samma förutsättningar har dessa bilder av en socialsekreterare likväl uppstått. Det skulle kunna tänkas vara så att professionerna, trots deras likheter, inte kände till varandras särskilda

profession och arbetssätt på grund av att de arbetade inom olika organisationer. Med hjälp av Mallanders resonemang (1998) kan vi se att då organisationerna tidigare var mer slutna gentemot varandra, låg de därmed också längre ifrån varandra kulturellt. Organisationerna utvecklade olika tolkningssystem som i sin tur kunde leda till myter om varandra (Mallander 1998:139).

Polisen Peter nedan beskriver ytterligare bilder av socialsekreterare från förr. Han menar att bilden uppstod till stor del på grund av en distansering mellan poliser och socialsekreterarna. Vad som avlöst dessa nidsbilder var bland annat då socialsekreterare fick sina kontor på polisstationen.

Peter: Jag har ju sett någon teckning här för många år sen att... Det ligger en man på gatan som är skjuten och så står Putte, lille Putte som är 12-13 år med en jättestor revolver som ryker fortfarande så kommer kvarterspolisen fram och sedan en dam som ser ut som Prussiluskan i Pippi Långstrump va. Så säger kvarterspolisen mycket myndigt med armarna på ryggen ”Nu lille Putte, nu är jag och socialtanten väldigt arga på dig!” Lite grann så har det varit va. Men jag tror – inte minst tack vare att det har kommit socialassistenter till polisstationen så har vi kommit varandra närmare

Sophie: Jag måste bara få fråga en sak... Vad är det som kännetecknar Prussiluskan? Vem är hon?

Peter: Alltså Prussiluskan var ju socialtant...

Sophie: Ja, men vad tillskriver man henne för egenskaper liksom?

Peter: Ja de egenskaperna som Prussiluskan hade, lite omvårdande i överkant... Vill gott men når inte ända fram, vet inte hur man ska göra gott riktigt.

Vad som ovan citerats har till stor del varit ”karikatyrbilder” av socialsekreterarna. De kan inte anses avspegla hur jargongen om socialsekreteraren är idag. Enligt våra intervjupersoner existerar det däremot fortfarande en del kritik mellan de olika myndigheterna. Det kan vara möjligt för professioner i samverkan att till viss del forma sin yrkesidentitet för att förtydliga sin egen roll (jmf Johnsson & Svensson 2006). Författarna betonar dock svårigheterna att komma ifrån andras uppfattningar som kan ha konstruerats genom åren. Behovet att förtydliga sin egen yrkesroll kan även jämföras med strategin exclusion då strategin tillämpas av de professionella för att stärka sin egen profession.

Konkret kritik

I samband med olika beskrivelser av socialsekreteraren uppgav intervjupersonerna både positiva och negativa aspekter av deras arbete och utförande. Då vi i en tidigare rubrik lyft upp socialsekreterarens expertområde har vi valt att här låta intervjupersonernas mer kritiska uttalanden träda fram. Mycket av den kritik som framhållits har handlat om att socialsekreteraren är en myndighetsperson och att byråkratin många gånger tar överhand i vissa situationer.

Lennart: Om de har nåt sådär gemensamt... Det är otroligt svårt att säga, jag tycker att de verkar lite stelbenta på nåt sätt... [---] Så jag vet inte om det är nån osäkerhet att man ska ha nåt samtal om det liksom, utan det ska – de ska liksom protokollföra allt. *(lärare)*

Lennart uppfattar socialsekreteraren som stelbent i många situationer. Ur detta gör han paralleller till socialtjänstens protokollföring och framför även att de ofta kräver konkreta bevis för att kunna vidtaga snabba åtgärder. Somliga eftersökte mer handlingskraft och repressivitet i arbetet då de tidigare erfarit långsamma utredningar och ofullkomliga insatser. Som polisen Pia uttryckte sig: ”... Sen så är det kanske någon gång man har känt att, varför händer det ingenting, vi ville ha hjälp där men vi fick bara ett telefonnummer”. Dock ville de allra flesta reservera sig för detta med långa utredningstider, då de resonerade kring deras brist på insyn i socialtjänstens barnavårdsarbete.

Polisen Patrik tangerar också området stelbenthet som Lennart tidigare nämnt, men resonerar istället kring ifall detta skulle kunna bero på ett mer teoretiskt kunskapsanvändande och en avsaknad av praktisk erfarenhet.

Patrik: Ja, brister kan nog vara ibland att man har teoretisk kunskap ibland, men ingen praktiskt. Och den teoretiska kunskapen kan nog ibland kanske göra så att det ibland tas beslut som att, alltså de är en ”by the book”, men de kanske inte är direkt anpassade till verkligheten så kanske jag kan tycka.

Vi skulle härigenom kunna se en koppling mellan socialsekreterarnas utbildning och dessa kritiska uttalanden. Då socialsekreteraren uppfattas som teoretisk är det rimligt att anta att utbildningen kan ligga till grund för detta. Studenterna förvärvar främst teoretisk kunskap och endast en liten del av utbildningen är fältförlagd. Likt Patrik påtalar många av

intervjupersonerna erfarenhetens betydelse i det praktiska arbetet. De syftar till att en socialsekreterare upplevs mer ”by the book” när de precis avslutat sin utbildning och de har därför inte haft möjlighet att införskaffa sig en större praktisk erfarenhet. Å andra sidan använde Patrik även uttrycket ”puttinuttigt” för att beskriva socialsekreteraren. ”Puttinuttigt” uttrycktes i situationer där han syftade till att socialtjänstens arbete till stor del bygger på ett förtroende och att de ibland tenderar att bli alltför empatiska i sitt arbete. Detta är en motsägande beskrivning av socialsekreteraren som vi ser insinuerar på professionens mångfald. Både socialsekreterare och poliser har gått in i sina yrkesroller med grundtanken att vilja hjälpa till i samhället (jmf Lipsky 1980). Deras arbetsuppgifter skiljer sig dock åt gällande avsikten med deras klientmöten. Patrik syftar på att socialtjänsten har ett arbete som grundar sig på ett förtroende från klienternas sida, vilket vi anser att polisernas arbete inte gör i samma utsträckning. Det är därmed rimligt att anta att en socialsekreterare, som redan har en ide om att hjälpa människor, kan te sig mer vårdande på grund av utformning av arbetsuppgifterna. Dock skall det inte glömmas att även socialsekreterare har organisatoriska omständigheter att ta hänsyn till.

En del av våra intervjupersoner har uppgett att de upplever att barnavårdsutredare använder sig av en på förhand utarbetad mall. De upplever att mallen ibland används slentrianmässigt och appliceras på ungdomen utan att ta hänsyn till kringliggande omständigheter. Det kan då uppfattas som att socialsekreterarna inte tar barnets bästa i beaktande. Psykologen Sandras största invändning gentemot socialtjänstens arbete var socialsekreterarnas brist att inte arbeta utifrån ett barnperspektiv.

Sandra: Det som jag generellt tycker det är att man inte är duktig på barnperspektivet. Alltså man får säkert oerhört mycket, samlar in mycket information kring den vuxnes situation och möjligen brister och så... Men att man inte kan, ofta inte kan se till barnen och barns behov och små barns behov och hur barn uttrycker det på olika sätt.

Ett konkret exempel på Sandras uppfattning skulle kunna vara läraren Lindas nedan beskrivna situation. Hon tycker att socialtjänsten inte har sammankallat till ett bra möte. Detta med anledning av att ett stort antal personer närvarade och Linda kände att endast kuratorn och hon själva var där för barnets skull. Resterande personer som närvarade vid mötet hade kopplingar till familjen, exempelvis fanns där familjemedlemmars kontaktpersoner som, enligt Linda, inte hade någon direktkoppling till barnet i fråga.

Linda: Är det då en familj så har ju den olika familjen olika kontaktpersoner eller kontaktnät och får hjälp så att ALLA som var inkopplade på familjen var med på mötet. Då var det kanske nåt syskon som var kanske på nåt annat boende och så var det nåt annat och så var det mamman och så var det och där satt femton personer och de ENDA – vilka var det mer... ? Ja det var nån student där för säkerhets skull... De ENDA som egentligen var där för barnet, det var jag och kuratorn. Ingen av de andra hade inte ens träffat barnet, är det konstigt att hon sitter såå då? Där kan jag känna att ibland kanske man måste skära lite i antalet?

Det har tidigare talats om socialsekreteraren som en byråkratisk person. I vissa fall har intervjupersonerna upplevt att socialsekreterarens personlighet varit avgörande då de haft kontakt med socialtjänstens barnavård. Som gräsrotsbyråkrat finns det en möjlighet och ett legitimt utrymme att variera sina handlingar utefter kontext och situation. Detta kan göras både på gott och ont beroende på hur socialsekreteraren hanterar sitt handlingsutrymme. Läraren Lisas uttalande, nedan, kan emellertid tolkas genom ett otillåtet hanterande av handlingsutrymmet då hon menar att socialsekreterarens personlighet och värderingar tar över lagar och regler.

Lisa: [---] Men det är det jag menar, det är därför jag säger att det känns som det är väldigt olika vid olika socialsekreterare och att det handlar kanske lite... Kanske mer om deras personlighet än om ett regelverk egentligen.

Vi anser att Lisas ovanstående uttalande kan handla om ett godtycke från socialsekreterarna. En annan kritisk synpunkt som framförts är att det är viktigt att vara vidsynt i kontakten med andra myndigheter. Polisen Peter framhåller att olika bilder av varandra uppkommer i de fall man är alltför trångsynt. Nedan ges exempel på sådana bilder som till viss del existerar men som har luckrats upp genom ett närmare samarbete. Det har visat sig att aktörerna många gånger har med sig olika synsätt in i det samverkande arbetet. Dessa sägs innebära stora hinder för att effektivisera arbetet.

Peter: Eller tro att vi är fascistiska grisar som bara slår folk med batonger och pepparspray. Det är det värsta man kan göra, man måste vara vidsynt. [---] Ibland får man känslan av att den socialarbetaren man pratar med han tycker att man är besvärlig och en reaktionär gris va. Lite grann sådär. Det är ju inget uttalat! Och det är ju inget generellt men ibland kan man känna så.

Roller i samverkan

Gemensamma utgångslägen

Forskning på området lägger stor vikt vid att ett gemensamt utgångsläge och gemensamma mål skall finnas i bakgrunden för att lyckas med ett gott samarbete. Vad som anses vara viktigast i formuleringen av gemensamma utgångslägen är att de skall vara tydliga (jmf Tillberg 2007). Det som kan tänkas vara ett självklart mål att arbeta utefter är barnperspektivet som enligt tidigare forskning emellertid oftast inte används som utgångsläge. Detta kan bero på att barnperspektivet faller sig naturligt i arbetet. Därutöver är barnperspektivet ett diffust begrepp som därför inte torde ge några större effektiva resultat (jmf Skolverket 2009). Det är vidare viktigt att målen och utgångslägena formuleras både på tjänstemannanivå och på politisk nivå. Ytterligare uppges många andra kriterier för att lyckas bra i samverkan. Bland annat understryks tillit mellan myndigheter och en gränsöverskridande öppenhet (Tillberg 2007).

Denna del kommer att fokusera på samarbetsaktörernas roller. Inledningsvis kommer vi först att delge våra intervjupersoners uppfattningar om vad som är deras gemensamma utgångslägen i samarbetet med andra myndigheter.

Patrik: Det har jag ju sagt innan och det hoppas jag att ni förstår, att jag jag tycker det är positivt att myndigheterna har öppnats upp gentemot varandra. Jag menar att även om det är lite olika mål med vår verksamhet så är det ändå ett gemensamt mål på nåt vis... Att folk har ett bra liv – Både de som är i riskzonen och de som blivit utsatta för brott alltså det är ju det vi har gemensamt på nåt vis sen är verktyget olika och arbetssättet men jag tycker det är bra. (*polis*)

Linda: Det är klart att man gör... Alltså nånstans står ju lag i centrum att alla vill barnets bästa. (*lärare*)

Peter: Alla är nog besjälade att göra ett gott arbete. (*polis*)

Citaten ovan avspeglar till stor del de svar vi fått av intervjupersonerna på frågan om vad de anser är det gemensamma utgångsläget emellan myndigheterna. Många resonemang kring ämnet har handlat om att de alla vill åstadkomma något bra i det gemensamma arbetet. Däremot har intervjupersonerna haft svårt att ge mer konkreta exempel på vad de egentligen arbetar utefter. Vad som ovan nämnts handlar om att försöka öka förutsättningarna för

individerna att leva ett drägligt liv. Patrik nämner även att det finns olika mål men inget uttalat gemensamt. Linda talar istället om lagen som utgångsläge och hon menar att alla på ett eller annat sätt vill barnet bästa. Enligt våra intervjupersoner verkar det som att det inte finns något precist utgångsläge.

”De blir vår förlängda arm”

Med hänvisning till tidigare forskning på området vad gäller samverkan och samarbete anses det vara viktigt att man innan påbörjat samarbete, har utarbetat och klarlagt aktörernas olika roller (jmf Skolverket 2009). Under intervjuerna har vi ställt frågor avseende likheter och skillnader i professionernas rollfördelning. Många av intervjupersonerna har på ett gemensamt vis beskrivit att socialsekreterarens roll är att ta vid där de andra professionernas arbete slutar. ”De blir ju vår förlängda arm kan man säga för att vi inte kan nå hela vägen” säger en intervjuperson. Polisen Paul menar att polisens största uppgift är att agera i akutlägen, varefter han beskriver att socialtjänsten tillhandahåller mer långsiktiga lösningar såsom bostäder, omhändertagande eller vidare samtal. Läraren Lisa menar att socialtjänstens insats av kontaktperson är att föredra för de barnen hon har sett har hamnat snett. Insatsen innebär att socialtjänsten ansvarar för eleven efter skoltid, då lärarnas uppgift avtar. Ett ytterligare exempel på hur det kan se ut i verkligheten när samarbetet klaffar återges nedan av polisen Pia.

Pia: Nej alltså jag tycker nog att det fungerar, alltså i de ärenden där det är akuta lägen så agerar man. Och också som vi pratar nästan alltid med barnet under förmiddagen och socialtjänsten brukar nästan alltid reservera tid på eftermiddagen för att kunna prata med föräldrarna för när jag ringer hem och säger att – nu har jag pratat med erat barn, det gäller en polisanmälan, så kan det dra igång väldigt mycket hemifrån så de är nästan alltid beredda att ta tag i familjen direkt.

Forskning inom området visar på att om professionerna gör det tydligt för sig själva hur situationen i samarbetet skall se blir även deras handlingsutrymme mer avgränsat och väldefinierat (Johnsson & Svensson 2006). Som tidigare nämnt är det viktigt att rollerna är bestämda för ett fungerande samarbete. När professionernas arbete hakar i varandras på ovan beskrivna sätt ger det kraft och goda möjligheter för samverkan att utvecklas. Detta verkar vara ett klimax i det samverkande arbetet där professionerna till stor del upplever tillfredsställelse med samarbetet. Utvärderare har skrivit om vikten av det komplementära

förhållningssättet och härigenom ges praktiska exempel på hur det kan se ut när myndigheternas arbete hakar i varandra (Skolverket 2009).

Denna del har fokuserat på hur ett gott samarbete med tydliga roller kan se ut. I nästa del kommer vi att se närmare på hur arbetet kan te sig på motsatt sätt.

Roller som krockar

Som tidigare skrivits har våra intervjupersoner gjort en jämförande beskrivning av sitt yrke och socialsekreterarens, utifrån sin egen profession. Detta klargör därmed vilka roller och egenskaper professionerna bär med sig in i samverkan. Härigenom får de professionella möjlighet att använda sig av metoderna exclusion och usurpation. Det vill säga att de kan tillägna sig kunskapsområden som därmed också leder till ett utestängande gentemot de andra aktörerna. För att en profession skall uppnå social closure behöver gruppen lyckats övervinna ett tolkningsföreträde över ett visst verksamhetsområde och vissa kunskaper (Selander 1989).

Även att alla intervjuade är gräsrotsbyråkrater och därmed har ett liknande sätt att utföra sina arbetsuppgifter på har de gått olika utbildningar och har, genom sin utbildning, fått ensamrätt på olika kunskaper. Detta betyder således att de professionella inte har samma utgångspunkter och därmed får de olika roller i samverkan. Detta belyser läraren Lars i nedanstående citat då otydliga roller och bristande samarbete kan leda till parallellt arbete, att man arbetar på olika håll.

Lars: Utifrån min position känns det som att det som inte är bra är att vi inte har något större samarbete i vissa frågor. Så att man känner att man är med på samma... Att vi på något sätt inte hamnar i såna där situationer där det till och med kan se ut som att vi motarbetar varandra.

Trots att de yrkesverksamma under intervjuerna har beskrivit olikheter mellan deras och socialtjänstens roll, har de även uppmärksammat att det finns vissa likheter när det kommer till det sociala området. Då ställs frågan om det inte kan uppstå problem i vissa situationer till exempel kan det handla om en ansvarsfråga eller vem som gör vad i en viss situation.

Lisa: Jo, men det kan den ju för att jag kan ju om man som lärare får för sig att man ska lösa alla världens problem, eller i alla fall alla elevernas problem både med skolan, på fritiden i familjen och så vidare då krockar vi ju definitivt. [---] Men visst visst ju mer en lärare tar på sig av saker

som inte bara har med undervisning, kunskapsinhämtande, sättet att agera socialt i grupp inom skolans väggar så är vi inne och klampar på socialtjänstens område det är vi ju tycker jag, det är vi hela tiden. (*lärare*)

Lisa menar att eftersom hon har en daglig kontakt med elever är det lätt hänt att samtal med eleverna kan bli mer av en terapeutisk karaktär. Detta kan leda till ett stort engagemang där man känner sig handlingsförlamad då läraren inte har samma möjlighet att sätta in insatser som en socialsekreterare. Samma intervjuperson påtalar att det oftast är lärarna som är ”inne och klampar på” socialtjänstens område och inte tvärtom.

Polisen Peter tar upp ett annat exempel på när polisernas roll i samverkan kan krocka med socialsekreterarens. Exemplet handlar om handräckningar gällande LVU-ärenden. Forskare inom området visar på polisens kompetens är den strategiska säkerheten och socialsekreteraren har kunskap om familjesituationen. Om dessa roller görs tydliga underlättas samarbetet (Johnsson & Svensson 2006). Dock menar Peter att, trots att rollerna blivit tydligare, så finns det fortfarande en oklarhet gällande vem som skall göra vad vid handräckningsärendena.

Peter: Det var varit mycket så förr att man har ringt och vill ha en handräckning utförd och då har det blivit någon form av, jag ska kanske inte uttrycka det som taxikörningar, men det har ju vart så lätt att ringa till polisen och säg kör den och den personen till Sundsvall och då har vi gjort det. Men våra resurser har blivit begränsade precis som soc ju och nu vill vi ju gärna att soc medverkar i en större omfattning så man inte bara ringer till oss och säger att vi vill ha person A transporterad till Sundsvall. Punkt slut. Utan nu har vi lagt på lite grann att man måste motivera sitt beslut om varför man måste ha polis och vi vill ju gärna att det är en socialassistent med vid omhändertagandet. Det har ofta varit bara så att de har släppt ner lappen till oss och – varsågod, ordna detta. Och den bilden är vi tillbaka... Eller bort ifrån men det är nog inte alla socialassistenter, även yngre, som har riktigt förstått hur det fungerar.

Johnsson och Svensson (2006) skriver vidare att rollerna kan framstås som otydliga då det juridiskt sätt är polisens uppgift att utföra handräckningen men att det å andra sidan är socialtjänstens barnavård som gjort utredningen. Likt Peters citat visar deras forskning på att poliser gärna ser att en socialsekreterare medverkar vid handräckningar. Anledningen till detta är att polisen vill ha en distinktion mellan vad som är deras roll och vad som är socialsekreterarens.

Överlappningar

Många av våra intervjupersoner har beskrivit att det är oundvikligt att inte tänga det sociala området i möten med barn och unga. De ser att det är problematiskt att sätta en gräns för vart deras sociala arbete skall sluta och se vart socialsekreterarens arbete skall ta vid. En förklaring till detta skulle kunna vara att alla våra intervjuade personer arbetar på gräsrotsnivå det vill säga att de alla har ett nära arbete och en nära kontakt med individen. Det finns även ett handlingsutrymme som tillåter intervjupersonerna att variera sina handlingar utifrån situationen. Gräsrotsbyråkraten kan ta ställning till och välja sina handlingar med hänsyn till individens krav (Johnsson & Svensson 2006). Det kan därför bli en del utav deras arbete att ta del av information som inte har någon direkt koppling till vederbörande professions arbete.

Pia: Många gånger när jag pratar med om det är en mamma eller pappa jag pratar med så kan man få väldigt mycket prat om allt möjligt och allt elände och hur de mår som inte alltid har med brottsutredningen att göra. Men det kan ju vara så att jag är den första som den familjen kan prata med. [---] Så att man är halv terapeut och halv polis. (*polis*)

Pia beskriver i ovanstående citat att hon ibland kan fungera som en avlastning för individer genom samtal. Framförallt sker detta i de fall då socialtjänsten inte blir inkopplad förrän i ett senare skede. Handlingsutrymmet bidrar dock till att alla yrkesverksammas roller blir mer eller mindre otydliga. På grund av att de professionella tidigare haft kontakt med individen och därmed varit inne på det sociala fältet, kan det uppstå en viss besvikelse från deras sida gällande avsaknaden av insynen till individen. Detta på grund av att det är socialsekreterarens uppgift att ta hand om anmälan och att följa upp. Genom att socialsekreteraren tar över från anmälan kan denne nu tillämpa exclusion för att utestänga resterande yrkesgrupper. Detta för att ytterligare markera sin professions arbetsuppgifter. En annan aspekt i ett sånt här scenario kan vara att andra professionella gör anspråk på socialsekreterarens arbetsuppgifter. De professionella kan tillämpa usurpation gentemot socialsekreteraren för att söka revir på området och sålunda förstärka sin profession. Främst har besvikelser av avsnoppad kontakt från socialsekreterarnas håll uppmärksammats i intervjuerna med lärarna vilka upplever ett större missnöje av en dålig återkoppling från socialtjänsten.

Svällande roller

Utifrån intervjuerna talar bland annat läraren Lisa om lärarens yrkesroll och vad den innefattar, hon beskriver en viss ambivalens kring huruvida hon skall förhålla sig till lärarrollen.

Lisa: Alltså vad är lärarens roll? Den frågan kan vi diskutera i två år för att det är mycket det. Innehållet är tydligt vad lärarens roll ska vara men för varje år som går så blir det mer otydligt vad lärarens roll är skulle jag vilja säga. Vi får mer och mer uppgifter som hör – alltså lärarrollen blir större och större liksom förstår ni vad jag menar? Innan var lärarrollen att man skulle lära ut viss information helt enkelt. Men nu är lärarrollen så mycket det sociala också och det tycker inte jag är nåt fel men vi måste någonstans bestämma oss för vart går gränsen och det tror jag inte nån vet. Hur pass mycket den tar på sig för vi kan ta på oss hur mycket som helst det är ingen som kommer att stoppa oss. Och därför kan jag inte riktigt svara på vad som är lärarens roll, det är faktiskt en ständig, ja hehe, det frågar jag mig varenda dag. Är detta verkligen jag som ska göra detta eller är det någon annan? Ja, det var ingen annan här så då får jag väl göra det alltså.

Lisas uttalande speglar på ett tydligt sätt hur lärarna ser på sin roll. Skolan har gått från regelstyrning till målstyrning och därmed har också rollen som lärare förändrats. Denna förändring är fortfarande pågående. Lärare bör därför lära sig hantera och kunna tydliggöra sin roll i vissa situationer (jmf Bölander-Ramstedt 1993). Då vi uppmärksammat att framförallt lärarna upplever sig uteslutna från socialtjänstens arbete undrar vi om det skulle kunna bero på deras otydliga roller som de själva uttrycker det. För att undersöka detta närmare har vi ställt lärarnas roll mot polisens eftersom de poliser vi intervjuat uppgett en tydlighet i deras roll. Rollen går främst ut på att utreda om det föregåtts ett brott. Som gräsrotsbyråkrat arbetar de nära individer och på så sätt skapas en nära kontakt med barn och ungdomar varpå ett engagemang för individen inte är ovanligt (jmf Lipsky 1980) Både poliserna och lärarna beskriver att de ibland känner en oro för en viss ungdom och att de önskar att socialtjänsten skall sätta in insatser. Lärarna träffar sina elever dagligen och kan således följa med eleven bland annat via samtal. De intervjuade lärarna beskriver att de genom samtal bland annat får ta del av elevens hemsituation och svårigheter i livet. Poliserna träffar framförallt klienter i akutlägen och kan därför vara med om mer brottsliknande situationer. Det är inte ovanligt att poliserna i sitt arbete träffar samma ungdom flera gånger under en kortare period. Detta kan på liknande sätt som för lärarna leda till ett visst ifrågasättande av socialtjänstens, vad de upplever, långsamma insatser. Polisen Pia uttrycker

det som: ”Så är det kanske någon gång man har känt att varför händer det ingenting, vi ville ha hjälp där men vi fick bara ett telefonnummer”.

Det förefaller alltså finnas utrymme för båda yrkesgrupperna att bli engagerade i individer men det är emellertid lärarna som främst påtalar uteslutandet och därmed ett missnöje gentemot socialtjänstens barnavård. Detta grundas i, som ovan beskrivits, att de professionella även arbetar socialt och och att de på så sätt gränsar till socialtjänstens arbete.

Somliga har dock resonerat kring socialsekreterarens samordnande roll där socialsekreteraren är den som inhämtar information från andra professioners kunskapsområde. Det har dock i förhållande till den mer formella regleringen kring socialsekreterarens ansvar att samordna insatser, varit föga få som benämnt socialsekreteraren som en samordnare.

Linda: Jo men nånstans kan jag känna att det är en uppgift där som jag kan känna att det är väl nån form av samordnande uppgift också det där kommer man ju tillbaka till det här att vad behöver det här barnet vad har vi för nätverk runtom barnet, nån måste – jag kan ju inte känna att det är föräldrarnas roll att samordna det hela och jag kan inte, det är inte skolans roll heller nånstans för att vi kan inte gå in i hemmet och kolla hur där ser ut och BUP är ju mer specifikt för ... psykolog... alltså psykbiten, det är ju helt andra grejer som kanske inte BUP har med att göra överhuvudtaget så att nån samordnande roll är ju en förutsättning.
(polis)

Exemplet ovan visar också att Linda upplever att lärarrollen växt och också att den fått nya uppgifter på senare tid. Eftersom utvidgandet av lärarrollen kommit att fokusera mer på elevens sociala situation har deras krav på återkoppling från socialtjänsten ökat. Utvärderingar av olika projekt där lärare medverkat som aktör har påpekat att lärarens roll är oklar för andra samverkansaktörer. Svårigheterna att inkludera lärare i samverkan grundas i en bristande kännedom om vad de har för tillgångar och kompetenser att arbeta med utsatta barn och ungdomar (Bölander-Ramstedt 1993). Socialsekreterarens roll har till skillnad från lärarnas alltid inkluderat många olika arbetsuppgifter. Genom att det kom nya krav på socialtjänsten att samverka med andra myndigheter uppdagades det att socialsekreterarrollen hade vissa likheter med lärarrollen. I samverkan förtydligas rollerna genom en oundviklig kontakt mellan myndigheterna. I samband med att lärarens utvidgade roll kan detta ha lett till mer engagemang för eleverna. Samtidigt som kravet på samverkan ökar en lärares engagemang, upplever de föga responsivitet i arbetet.

Hinder mot samarbete

Hur uppfattar de professionella att socialsekreterare använder sekretessen?

Alla genomförda intervjuer handlade till stor del om en önskan från intervjupersonerna att ha en öppen dialog med socialsekreterarna. De flesta har varit överens om att sekretessen finns till av en anledning men våra intervjupersoner har ibland ifrågasatt hur socialsekreterarna hanterar den. I intervjuerna har intervjupersonerna gett oss beskrivningar av socialsekreterarnas sekretesshantering och hur den konkret används i det dagliga arbetet. Nedanstående citat åskådliggör hur många intervjupersoner beskriver hur sekretessen kan ta sig i uttryck i vardagliga situationer.

Paul: Jag hoppas ju på att de får stöd så att säga... det är ju inget vi följer upp och vi KAN ju inte det heller för det finns ju en viss sekretess... vi har ju inte den sekretessen för vi har nästan en skyldighet att informera... Sekretessen tillbaka, skulle du ringa till en socialsekreterare och fråga har du vart där och pratat, ja hur gick det vad sa dom? Det får ju inte vi.
(polis)

Många gånger kom det på tal från intervjupersonerna att de ger mycket information till socialtjänsten både via anmälningar och vid spontan kontakt. Dock upplever vissa av intervjupersonerna en viss frustration över att de inte får någon respons tillbaka från socialsekreteraren. Även om de flesta intervjupersonerna har en förståelse för sekretesslagstiftningen kunde de ibland vara av den uppfattningen att socialsekreterarna använde sekretessen på ett, för dem, oriktigt sätt. En intervjuperson uttryckte sig om att denne ibland kunde uppfatta att sekretessen användes som ett maktmedel från socialtjänstens sida. Nedan resonerar läraren Lars kring vad det kan bero på att socialsekreteraren inte lämnar ut någon information. Han spekulerar kring anledningar såsom sekretess, byråkrati eller personligt intresse.

Lars: Vi får ingen större inblick i, jag vet inte om det har att göra med någon sekretesspunkt där eller om det är något annat, eller om det inte finns några rutiner för det eller om man inte tycker att det är viktigt.

I den här situationen skulle begreppet social closure kunna appliceras. Det vill säga att socialsekreterare kan uppfattas som att de vill skydda sin profession genom att inte utelämnas för mycket information om klienten/eleven till andra. Vid användandet av sekretessen kan intervjupersonerna uppfatta lagen som ett kontrollmedel och däri följer socialsekreterarens

maktbesittning. Det är också viktigt att påtala att socialsekreterarnas skall förhålla sig till gällande sekretesslagstiftning. Trots att det finns en lagstadgad skyldighet att bevara information har socialsekreterarna emellertid valmöjligheter avseende bemötande mot andra yrkesgrupper. I bemötandet kan socialsekreteraren välja hur denne använder sig av sekretessen. Exempelvis har många intervjupersoner påtalat att socialsekreteraren antingen kan välja att hänvisa till sekretess på ett osympatiskt vis eller att istället förklara vilka delar som inte kan utelämnas och varför. Det är i dessa situationer som strategin exclusion kan urskiljas.

Resonemanget ovan kan även ses genom polisen Peters uttalande om socialsekreterare som kommer direkt från skolan och har en föreställning om att ”polis och andra myndigheter ger oss och vi ger inte.” Utestängningen skulle i så fall vara inlärd under socialsekreterarens utbildning. Sålunda har socialsekreteraren lärt sig att de skall ta emot information från andra myndigheter men inte ge ut någon information med anledning av sekretessen. En professionell, med utbildning på yrkesområdet, bildar oundvikligen en viss tankegång och ett visst ”yrkessnack” när den professionella arbetat en längre tid inom organisationen. Vid påbörjad samverkan kan det därför vara bra att klarlägga mål och metoder (Mallander 1998).

En annan intervjuperson funderade kring om detta kunde grunda sig i en rädsla och osäkerhet. Hon beskriver också hur sekretessen och barnets bästa i vissa fall kan krocka. Citatet tar även upp aspekter av hur bemötande till individen kan underlättas genom en mer öppen dialog.

Pia: Sekretesslagarna styr ju också. En del tycker jag verkar rädsla för att – ”nu får jag inte säga för mycket”. Den information som man kan utbyta är ju för samma sak. Det är ju inget som jag vill veta för mitt privata vetande utan just i denna utredning kan det vara bra att veta att mostern är svårt cancersjuk eller något sånt. Man ska inte vara alltför rädd för att utbyta information. Jag vet någon som har ringt så där och – egentligen vet jag att det är sekretess men jag vet att du ska prata med honom nästa vecka och nu försökte storebror ta livet av sig häromdagen. Då blir det så här – tack! Då behöver jag ju inte prata med den just då när det är som mest kris. Och det är ju för barnets bästa. Inte stövla in i helt fel ämne.
(polis)

Det spekulerades vidare om att det kan upplevas att socialsekreterare har som regel att inte ge ut någon information. Intervjupersonerna menade att detta skulle kunna tänkas bero på att socialsekreteraren inte kan lagen eller att de vill skydda sig från utomståendes insyn. Forskning påtalar sekretessen som en gränsmarkering gentemot andra myndigheter. Detta kan

i dessa situationer ge intervjupersonerna en uppfattning av att socialsekreteraren själv bestämmer vad de kan och vill dela med sig av för information.

Lisa: Och det är exempel när det har fungerat dåligt tycker jag när man har haft en elev där man känner att här måste vi ha hjälp och sen har man anmält det till socialtjänsten och så har det kommit in en socialsekreterare och sen fick jag inte vetat någonting mer. Alltså det är helt lockat på liksom jag vet inte vad som har hänt och då känner jag att där stannar mitt arbete. Då känner man sig helt bortklippt. (*lärare*)

Å andra sidan uttryckte psykologerna att förutsättningarna för att bedriva ett bra behandlingsarbete är att de kan få för mycket information om klienten från socialtjänstens barnavård. De motiverade detta med att för mycket information om vad som pågår runtomkring klienten det kan distrahera och påverka behandlingen.

Sandra: Jo... Fast – alltså säg så här. Om jag ska veta det, då vill jag veta det tillsammans med föräldern, för får jag veta det liksom tjänsteman till tjänsteman så är det en hopplös information om jag inte kan använda den. Alltså då blir jag bara bakbunden. Då vill jag ha möte tillsammans med mamma och soc där de säger att så här tänker vi, det här är vi oroliga för. Därför och därför måste vi göra så här. För annars – det är hopplöst att veta grejer som att de är väldigt oroliga och att de inte tror på den här mamman, det blir ju jättefalskt i våran kontakt då va. Så då måste det vara öppet. Annars är det jätte jättesvårt. (*psykolog*)

Handlingsutrymmet

Det diskuterades också från många av intervjupersonerna huruvida det varierade med öppenheten från socialsekreterare till socialsekreterare. De har uttryckt variationen med att det till stor del kan handla om en individfråga. En lärare uttrycker sig:

Linda: Där kan jag ju säga att det är väldigt väldigt beroende – alltså det ser väldigt olika ut beroende på vilket socialkontor anmälan går till och det har ju givetvis med vilken socialsekreterare som tar sig an fallet och där kan jag ju se en jättestor skillnad på hur intresserade rent ut sagt socialtjänsten är att ta med skolan i arbetet.

Här beskriver Linda att socialsekreteraren som privatperson kan göras tydlig i deras handlingsutrymme. Då en socialsekreterare betecknas som en gräsrotsbyråkrat finns där ett handlingsutrymme som tillåter socialsekreteraren att själv bestämma i vilken utsträckning återkopplingen till de andra professionerna skall se ut. Lindas uttalande kan även ses genom exclusion från socialsekreterarens sida då de är den yrkesgrupp som är ensamma om att

mottaga anmälningar som rör barn som far illa. På så sätt blir informationen om klienten deras avskilda arbetsområde där de har tolkningsföreträdare.

Våra intervjupersoner har resonerat kring vad det kan finnas för anledningar till varför kontakten med socialtjänsten ser annorlunda ut beroende på vilken socialsekreterare de träffar. Många hade en föreställning kring att det berodde på att det finns ett handlingsutrymme som tillåter socialsekreteraren att själv bestämma över sin kontakt med andra professioner. Linda uttrycker detta i ovanstående citat då hon ger ett konkret exempel på hur socialsekreteraren kan arbeta olika. Psykologen Sandra menar i citatet nedan att man som socialsekreterare inte kommer ifrån att använda sig själv som ett verktyg i arbetet. Att personligheten präglar socialsekreterarens arbete kan ta sig i uttryck på flera olika sätt, både i kontakten med klienten och med andra samarbetsaktörer.

Sandra: Alltså i människovårdande yrken så använder du dig själv som person jättemycket.

Vidare berättar intervjupersonerna, i olika omfattning, att det saknas styrning för hur kontakten skall se ut mellan myndigheterna. Om en organisation är otydlig och har otydliga mål ökar risken att det uppstår samarbetssvårigheter mellan myndigheter (jmf Bölander-Ramstedt 1993). Vi kan även se att saknaden av tydlig styrning främst påtalades hos de som inte har någon tydlig samverkan med socialtjänstens barnavård. Konsekvensen av bristande samverkan leder till förvirring i samarbetsärenden där en del upplever en otillfredsställande kontakt.

Lars: Men det känns inte som att det finns rutiner för det, med vår kontakt, det finns liksom inget som – det är lite precis som skilda världar som ibland möts i vissa situationer va. (*lärare*)

Till skillnad från ovanstående intervjuperson betonar polisen Patrik istället den lagstadgade grunden för socialsekreteraren att arbeta utefter. Många andra intervjupersoner har lagt stor tyngd vid socialsekreterarens möjligheter att agera olika i olika situationer. Gräsrotsbyråkrater är i behov av sitt handlingsutrymme för att kunna göra en individuell bedömning. Dock skall gräsrotsbyråkraten fortfarande anpassa sig utefter sin organisations förutsättningar. I lagtexten står att socialsekreteraren skall samverka med andra myndigheter vid behov. Utifrån detta kan vi se att samverkan således är lagstadgad. Däremot finns, med anknytning till behov, i lagen ett möjligt handlingsutrymme. Patrik talar om en samstämmighet mellan socialsekreterarna då de alla är styrda av lagar och regler och vi kan se att han, till skillnad från de övriga,

minimerar socialsekreterares handlingsutrymme. Däremot är han ändå öppen för att lagen kan tolkas på olika sätt.

Patrik: Alltså precis som vi så är vi ju styrda av lagstiftning det finns ju inte så mycket utrymme med egna lösningar utan det är ju lagstiftning man tar hänsyn till... Sen fattar man kanske olika men det är ju lagstiftningen som de stödjer sig på... Sen kan man ju tolka olika.

Sekretessen som motstånd

Majoriteten av intervjupersonerna beskriver sekretessen som en stor fråga när de talar om samarbete med socialtjänsten. Exempelvis uppkom frågor om hur det är möjligt att effektivisera samarbetet då sekretesslagen står i vägen för att föra en öppen dialog. I samma andetag uppkom också frågan om sekretessen i så fall är till för tredje part, vilket belyses i lärarens citat.

Linda: [---] Alltså jag tror nånstans att öppenheten finns där men jag tror det är lite sekretessen som lägger ett hinder i vägen. Sen är ju min fråga att vad är sekretessen egentligen till för ... Barnets bästa... På vilket sätt, är det för barnets eller föräldrarnas bästa?

Sekretessen var dock inte ämnad att öka svårigheterna mellan myndigheter (Larsson-Swärd 2009). Vissa av intervjupersonerna har dock beskrivit att sekretessen blockerar den öppna dialogen och att detta kan avhjälpas genom att man känner till varandra. Till exempel beskriver psykologen Stina: ”just personkännedom, att man vet vem den personen är och att man hälsat på den personen så tror jag att det underlättar mycket faktiskt”. Mallander (1998) poängterar också vikten av just personkännedom för att uppnå ett gott samarbete. Polisen Peter utvecklar personkännedom och talar istället om ett förtroende mellan olika tjänstemän. Detta menar han är ett sätt att kringgå sekretessen.

Peter: Det är ju alltid bättre att bygga upp ett förtroende, att jag kan berätta för dig och du – vi har ju i och för sig lagstadgad skyldighet att berätta nästa allt för er och ni har ju ingen skyldighet att berätta för oss men... För att systemet skall fungera så måste man ju delvis bryta sekretessen och mellan skål och vägg berätta och sen kan man kanske inte använda det men det är att veta det.

Peter diskuterar, med många, möjligheten till en öppen sekretess där berörda myndigheter har som mål att arbeta för klientens bästa. Utan ett förtroende professionerna emellan kan det tänkas uppstå ett revirtänkande. För att då skydda sig själv i sin egen profession är det rimligt att anta att professionerna istället tillämpar exclusion mot varandra. Strategin tillämpas i den

mån de professionella själva kan avgöra hur samarbetet förefaller dem emellan. Även sekretesslagstiftningens utformning kan utgöra hinder för samarbete då den lagstadgar socialsekreterarens möjlighet att samarbeta med andra yrkesgrupper. Tidigare forskning visar på att ett sådant revirtänkande och statusillämpande synsätt endast utgör stora hinder för att påbörja samverkan (jmf Mallander 1998). Även Tillberg (2007) menar att vikten av personkännedom kan ge motsatt effekt då ansvaret inte bör läggas på enskilda individer istället skall det finnas tydliga verktyg att arbeta efter som inte förutsätter personliga relationer. Detta till skillnad från vad som många gånger förordas av forskare och även av intervjupersonerna.

7. DISKUSSION

I denna uppsats har vi valt att undersöka vad andra professionella i samarbete med socialtjänstens barnavård har för uppfattningar och upplevelser av det arbete som utförs. Syftet har inte varit att ställa intervjupersonernas utsagor mot en objektiv verklighet. Istället har vi fokuserat på deras berättelser om bland annat samarbete med socialtjänsten. Med anledning av att vi ville undersöka hur socialsekreteraren beskrivs i samarbetsituationer har vi hållit tio intervjuer med poliser, lärare och psykologer. I analysen presenterade vi fyra huvudområden som har härletts från vad våra intervjupersoner själva lagt tyngd vid. I intervjupersonernas beskrivningar om samarbete med socialtjänsten har det uppkommit en del invändningar men till största del har de varit positiva. Generellt kan vi se att de personer vi intervjuat varit mycket diplomatiska och pragmatiska i sina svar. Vi tycker också det är värt att understryka att upplevelser av samarbete är en subjektiv uppfattning. Vi har vidare funderat över varför mycket av den tidigare forskningen på området samverkan till stor del handlat om en disharmoni. Det vill säga att det med anledning av många olika discipliner och perspektiv i samverkan verkar kopplas samman med en självklar disharmoni som inte framställs som manövrerbar. Vi vill därför påpeka att detta skulle kunna antas bero på att vissa delar av forskningen är skriven för ett antal år sedan och vår tanke och förhoppning är det hänt mycket på området på senare år. Att samverkan inkluderar ett antal olika professionella yrkesgrupper borde kunna leda till ett mer mångfacetterat arbete när yrkesgrupperna kunnat överbrygga svårigheter som tillit och respekt. Det är just det som vi sett vara ett klimax i samverkan då de olika professionella yrkesområdena hakar i varandras arbete.

Alla de vi intervjuat har samarbetat med socialtjänsten. Med samarbete avser vi alla möjliga situationer då intervjupersonerna har haft kontakt med en socialsekreterare. Samarbetet har varit mycket varierande då vissa arbetade i ett tydligt samverkansprojekt. Andra intervjupersoner hade mer utarbetade rutiner för samarbete med socialtjänsten medan vissa inte hade några nämnvärda, utarbetade rutiner alls. Vi kan således se att graden av samarbete med socialtjänsten även präglar hur de beskriver socialsekreteraren som profession. De intervjupersoner som har mer tendenser till samverkan med socialtjänsten har också haft en tydligare uppfattning om vad som är en socialsekreterares arbetsuppgifter. Detta kan vi se beror på att det finns en tydligare rollfördelning under samverkansförhållanden där alla

professionerna förmås att dra sitt strå till stacken. Vi kan också utläsa att intervjupersonerna beskrivit socialsekreteraren utifrån sitt eget huvudområde. Vi har därmed inte fått en enhetligt framställd bild av socialsekreteraren. Till exempel blev socialsekreteraren beskriven som behandlare vid våra intervjuer med psykologerna. Poliserna å andra sidan beskrev socialsekreteraren som mer bunden till lagar och regler. Vi ser i och med det att beskrivningarna av socialsekreterarens roll tycks ta utgångspunkt i beskrivarens verklighet.

Beskrivningar av socialsekreterare har antingen utgått från föreställningar om vad en socialsekreterare är och gör och/eller förväntningar därom. Föreställningarna presenterades till största del från de yrkesverksamma som inte hade något större samarbete med socialtjänsten. Förväntningarna å andra sidan tenderade att ges från de intervjupersoner som hade ett utarbetat samarbete. Den skara intervjupersoner som främst talade utifrån föreställningar har varit mer spekulativa vilket återigen kan kopplas till ett bristande samarbete. Vi kan med detta resonemang se att föreställningar uppkommer då det inte finns ett uttalat samarbete med socialtjänsten.

Vad som varit anmärkningsvärt i våra intervjuer är att det i liten utsträckning talats om socialsekreteraren som barnets företrädare. Vi ställer oss frågan varför socialsekreteraren inte i större utsträckning anses vara en representant för barnet? Till viss del kan vi se en koppling mellan avsaknaden av uttalanden om socialsekreteraren som barnets representant och hur mycket samarbete som finns mellan intervjupersonerna och socialtjänsten. Därutöver ser vi inga vidare förklaringar till detta utifrån vår empiri. Sammanfattningsvis är den allmänna uppfattningen att socialsekreterarens arbetsuppgifter ofta är svåröverskådliga och obestämda.

Utifrån vårt empiriska material och med hjälp av vår analys har det visat sig att de intervjupersoner som inte har något nämnvärt samarbete, inte heller har samma tillit och förståelse för socialtjänsten som de andra intervjupersonerna. Vi har uppmärksammat att poliserna och psykologerna tillsynes verkar ha tillit och förståelse för socialtjänstens arbete. Lärarna utmärker sig dock i denna fråga då de har mindre tillit till socialsekreteraren. Bölander-Ramstedt (1993) har sett att tillit och förståelse just är en grundförutsättning för ett gott samarbete. Vi menar att detta dock är en snarast omöjlig vision då tillit och förståelse skapas just genom samarbetsituationer. Vi ställer oss vidare frågan varför lärarna inte på samma sätt som psykologerna och poliserna har samma tillit och förståelse för socialtjänsten?

Anledningen torde vara att de inte har tillgång till samma öppna dialog som psykologerna och poliserna. Dialogen är vidare något som automatiskt följer av ett mer utarbetat samarbete.

Det förefaller finnas ett stort behov från våra intervjupersoner att förstå varandras verksamheter och detta är alltså något som görs möjligt genom öppenhet. Problemet kommer då snarare att handla mer om hur intervjupersonerna kan erhålla tillit och förståelse när de inte har en kontinuerlig kontakt med socialtjänsten? Konsekvensen av detta resonemang kan leda till en ond cirkel där öppenheten förutsätter en utbredd dialog som i sin tur inte är sannolik utan ett inrättat samarbete. Inom denna cirkel ser vi benägenheter till att de uppfattningar som uppkommit genom bristande öppenhet kan leda till mer cementerade bilder av socialsekreteraren. Hur kan dessa föreställningar i så fall avlägsnas då informationstillgängligheten är begränsad? Vi ser här återigen att lösningen kommer att handla om ett mer utarbetat samarbete. Frågan ställs med anledning av att det under våra intervjuer uttalats bilder av bland annat passivitet och långsamma insatser. Vi kan utläsa att en förklaring till kritiken som riktats mot socialtjänsten i form av nidbilder och brister i allt väsentligt kan grundas på ett knapphändigt samarbete. Givetvis finns det även upplevelser och uppfattningar om socialtjänsten som inte kan förklaras utifrån ovanstående resonemang.

I diskussioner om samverkan/samarbete och dess mål tenderar ämnet ofta att präglas av retorik, faktum är att utvärderare på området funnit att målen inte får den tänkta effekt som avsetts. Det har visat sig att förankring av samverkansmål varit svåra att genomföra på gräsrotsnivå på grund av att målen varit otydliga. Bölander-Ramstedt (1993) menar att dessa mål ofta avspeglar politikens visionära föreställningar om att föra samman kompetenser till en helhetsbild. Vi finner det värt att notera att det i realiteten är svårt att hålla samman fina målformuleringar och praktik. Således ställer vi oss frågande till vad som krävs för ett fungerande samarbete. Som tidigare diskuterats brister tillit och förståelse hos vissa intervjupersoner. Bölander-Ramstedt (1993) förordar ovan att detta är en förutsättning för samverkan. Kontentan, enligt oss, blir således att samverkan inte kan komma i gång förrän efter en längre tids utbyte av varandras tankegångar, attityder och arbetsuppgifter. Härlett ur denna diskussion har vi under vårt uppsatsskrivande urskiljt två grundförutsättningar för en fungerande samverkan. Vi ser att den ena handlar om just tillit och förståelse och den andra handlar om politikens ansvar att utfärda tydliga gemensamma mål. Vi finner att den sistnämnda grundförutsättningen är primär i förhållande till den första. Detta med anledning av att det krävs gemensamma referensramar för att skapa tillit och förståelse. Det skulle i så

fall kunna tänkas uppstå problem då detta på gräsrotsnivå skulle kunna uppfattas som ett politiskt påtvingande. Vi ställer oss dock frågan om detta inte är lösningen för att bryta denna onda cirkel? Vi anser att vi genom vårt material har belägg för att det idag, till stor del, finns förutsättningar för samverkan inom de organisationer vi kommit i kontakt med. Detta grundas främst på att samtliga organisationer har fått en socialsekreterare till sig. Det tycks vara ett positivt inslag som leder till förbättrade samverkansförutsättningar då professionerna därigenom kan få möjlighet att få en ökad förståelse för socialtjänsten. Trots dessa möjligheter är det ett faktum att endast en av våra tio intervjupersoner arbetade under klara samverkansmål. Det finns följaktligen både förutsättningar för samverkan och en lagstadgad skyldighet, varför finns det än idag då inte tydliga gemensamma mål för samarbetsaktörerna att arbeta utefter? Vi finner att frågan inte endast kan besvaras utifrån vårt material då detta tåls att undersöka på politisk och högre organisatorisk nivå.

REFERENSER

Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber.

Bölander-Ramstedt, Aja (1993) *Djärva gräsrotsbyråkrater. Om ett försök till gränsöverskridande samverkan mellan socialtjänst, skola och barn- och ungdomspsykiatri*. Örebro: Högskolan i Örebro, Vårdhögskolan.

Denvall, Verner "Planering" I Denvall, Verner och Jacobson, Tord (red) (1998) *Vardagsbegrepp i socialt arbete. Ideologi, teori och praktik*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB.

Hjortsjö, Maria (2005) *Med samarbete i sikte. Om samordnande insatser och samlokaliserade familjecentraler*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.

Holgersson, Leif (1998) *Socialtjänst. Lagtexter med kommentarer i historisk belysning*. Stockholm: Rabén Prisma.

Johnsson, Eva och Kerstin Svensson (2006) *Omedelbart samarbete. En rapport om polisens handlingsutrymme vid handräckning enligt LVU och LVM*. Växjö: Växjö Universitet. Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete.

Lag (1980:100) *Sekretesslagen*. <http://www.notisum.se/Rnp/sls/lag/19800100.htm> [Hämtad 2009-12-01].

Lag (1982:763) *Hälso- och sjukvårdslagen*. <http://www.notisum.se/rnp/sls/LAG/19820763.htm> [Hämtad 2009-12-13].

Lag (1984:387). *Polislagen*. <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19840387.htm>. [Hämtad 2009-12-13].

Lag (1985:1100). *Skollagen*. <http://www.notisum.se/rnp/sls/LAG/19851100.htm>. [Hämtad 2009-12-13].

Lag (2001:453) *Socialtjänstlagen*. <http://www.notisum.se/rnp/SLS/lag/20010453.htm>
[Hämtad 2009-12-01].

Larsson- Swärd, Gunnar (2009) *Vem bryr sig? Barnperspektivet inom förskola, skola, socialtjänst, BUP och polis*. Lund: Studentlitteratur.

Levin, Claes (2008) ”Att undersöka >>Det sociala<< - Några ingångar”. I Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Rosmari Eliasson-Lappalainen och Katarina Jacobsson *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.

Lipsky, Michael (1980) *Street – level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public service*. New York: Russell Sage Foundation.

Lundström, Tommy och Sune Sunesson (2006) ”Socialt arbete utförs i organisationer.” I Anna Meeuwisse, Sune Sunesson och Hans Swärd. *Socialt arbete. En grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.

Mallander, Ove (1998) ”Samverkan” I Verner Denvall och Tord Jacobson (red) *Vardagsbegrepp i socialt arbete. Ideologi, teori och praktik*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB.

Ohlsson, Lars B (2008) *Varför samverkan? Utvärdering av projekt Psykiska funktionshinder och samsyn*. Lund: Kommunförbundet Skåne, FOU Skåne.

Parkin, Frank (1979) *Marxism and Class Theory. A Bourgeois Critique*, London: Columbia University Press

Repstad, Pål (1999) *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Rosen, Aaron (2006) Evidensbaserad praktik i socialt arbete – utmaningar och möjligheter. I Blom, Björn, Morén, Stefan & Nygren, Lennart (red) *Kunskap i socialt arbete: om villkor, processer och användning*. Stockholm: Natur och Kultur.

Selander, Staffan (1989) "Inledning" Ur Staffan Selander (red) *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap. Professionaliseringens sociala grund*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket (2009) *Kraften av samverkan - om samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa. En antologi om samverkan mellan skola, polis, socialtjänst samt barn- och ungdomspsykiatri*. Stockholm: Skolverket.

Stolpe, Claus (1991) *Professionalism bland förtroendevalda. En fallstudie över kommunala förtroendemannaorgan i Finland*. Åbo: Åbo Akademi.

Sundh, Kenneth (1999) *Socialtjänstens strukturinriktade arbete. Utveckling möjligheter och hinder*. Stockholm: Stockholms universitet.

Svensson, Kerstin, Eva Johnsson, Leili Laaemets (2008) *Handlingsutrymme. Utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.

Swärd, Hans och Bengt Starrin, (2006). "Makt och socialt arbete" I Anna Meeuwisse, Sune Sunesson och Hans Swärd (red) *Socialt arbete – en grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.

Tillberg Mattson, Karin (2007) *Efterfrågas: Mer tillit och tydligare uppdrag – om samverkan mellan kommunerna och landstinget i Gävleborg*. Gävle: Göteborgs kommuner och landsting.

Warnling-Nerep, Wiweka (2006) *En introduktion till förvaltningsrätten*. Stockholm: Nordstedt Juridik AB.

BILAGA 1 – INTERVJUGUIDE

Bakgrund

Hur länge har du haft din nuvarande anställning?

Vart har du arbetat tidigare?

Hur är er organisation uppbyggd finns det någon koppling till socialen?

Hur mycket anser du dig veta om det arbete som utförs av den sociala barnavården?

Erfarenhet

Kan du berätta lite om den kontakten du under åren haft med socialtjänstens barnavård? (Det kan vara genom verbal eller skriftlig kontakt)

Kan du berätta om dina erfarenheter gällande samarbetet med socialtjänstens barnavård?

Vilka förväntningar har du i kontakten med socialtjänstens barnavård? (t.ex. arbetet, bemötande, interventioner etc.)

Händer det att du spontant, på eget initiativ tar kontakt med socialtjänsten?

(Vi hoppas på att kunna följa upp intervjupersonens berättelse och på så sätt hoppas vi på mer konkreta exempel osv.)

Följdfrågor inom erfarenhetsområdet

Finns det något som kännetecknar en barnavårdsutredare? Om ja, vad?

Finns det något som utmärker den sociala barnavården? Om ja, vad?

Kan du på något sätt se hur barnavårdsutredare tillämpar sin kunskap i det praktiska arbetet?

Vad anser du att en socialsekreterares framförallt kan bidra med i en diskussion?

Hur ser du på det arbete som barnavårdsutredaren utför? (ex. Hur de agerat i olika situationer)

Vad är det som är bra inom det arbetet som barnavårdsutredare utför? Vad är det som är sämre i deras arbete?

Hur skulle man kunna göra det bättre?

Anser du att barnavårdsutredarna arbetar på ett liknande sätt? (kan faktorer som handlingsutrymme, lag, erfarenhet, egna barn och ålder påverka?)

BILAGA 2 – INFORMATIONSBREV

Vi är två socionomstudenter som läser sjätte terminen vid Lunds Universitet. Det är nu dags för oss att påbörja vår c-uppsats och vi är intresserade av att hitta intervjupersoner som kan hjälpa oss med vår studie.

Vi har för avsikt att intervjua tre olika yrkesgrupper (psykologer, lärare och poliser) som alla har ett eller annat samarbete med socialtjänsten. Vi kommer att hålla tre intervjuer var med varje profession. Vårt syfte är *att genom intervjuer med ovanstående professioner undersöka deras förväntningar och föreställningar på socialtjänstens arbete och således vad dessa kan ge för konsekvenser*. Vi kommer senare att använda det insamlade materialet i vår analys som tolkas med hjälp av utvald teori.

Deltagandet i intervjuerna är helt och hållet frivilligt och kan närsomhelst avbrytas. Detta innebär att intervjupersonen både före och efter intervjutillfället har rätt att avböja, i den situationen kommer allt insamlat material att förstöras. På grund av detta kommer vi att utforma en samtyckesblankett, där intervjupersonen kommer att ha en skriftlig dokumentation på att medverkan är frivillig, allt material är konfidentiellt samt att informationen om materialet endast kommer att användas till vårt forskningssyfte och kommer att förstöras efter det att uppsatsen godkänts. Vad som ovan står är hämtat ur Lagen om etikprövning av forskning som avser människor § 16, 17, 19.

Vi räknar med att varje intervjutillfälle kommer att ta ungefär 40-60 minuter. Under intervjun kommer vi att använda oss av ljudupptagning. Detta är bland annat för att vi inte vill missa viktig information. Det finns dock möjlighet för intervjupersonen att avböja inspelning innan påbörjad intervju. Vi kommer att ha med oss förberedda frågor vid tillfället för intervju. Frågorna kommer vara av öppen karaktär och intervjupersonen väljer själv vad han/hon vill svara. Här nedan följer några exempel på frågor som kommer att ställas vid intervjun;

- *Hur mycket kontakt har du haft med socialtjänsten? (Det kan vara genom verbal eller skriftlig kontakt)*
- *Finns det något som kännetecknar den sociala barnvården?*
- *Vad är bra och vad är sämre i deras arbete?*
- *Anser du att barnvårdsutredarna arbetar på ett liknande sätt?*

För ytterligare information är ni välkomna att kontakta oss eller vår handledare vid Socialhögskolan per telefon eller via mail.

Malin Björkman
Telefon: XXXXX
E-post: malin.bjorkman.723@student.lu.se

Handledare; Katarina Jacobsson
Telefon: XXXXXX
E-post: katarina.jacobsson@soch.lu.se

Sophie Uddin
Telefon: XXXXX
E-post: sophie.uddin.501@student.lu.se

Tack för visat intresse!

BILAGA 3 – SAMTYCKESINFORMATION

Som deltagande intervjuperson i Malin Björkmans och Sophie Uddins examensarbete har jag fått information om

- Att materialet endast kommer att användas till uppsatsens syfte. Materialet kommer sedan att förstöras efter det att uppsatsen godkänts
- Att materialet alltid kommer att förvaras utom räckhåll för andra oberoende parter. Det kommer därmed endast vara tillgängligt för uppsatsförfattarna och deras handledare.
- Att mitt namn och min profession kommer att anonymiseras i uppsatsen. Det finns inga uppgifter i uppsatsen som kan härledas till mig.
- Att mitt deltagande i studien är helt frivilligt. Jag kan närsomhelst avbryta min medverkan och då kommer allt material som eventuellt har insamlats att förstöras.
- Att uppsatsen kommer att sändas till mig efter önskemål.

Jag har även tagit del av informationsbladet.